له بڵاو كراوەكانی ماڵپەڕی بەهەشت

هەڵبژادەیەك لە فەتوای زانایان

سەبارەت بە

ڕۆژووی ئافرەتان

هەڵبژاردن و وەڕگێڕانی

دایكی سوننە

پێداچوونەوەی

مامۆستا عدنان بارام

ماڵپەری بەهەشت

ba8.org

ماڵپەڕێكی ئیسلامی زانستی پەروەردەیی یە و لە پێناو بڵاوكردنەوەی ئەو ئیسلامەیە كە سەلەفی صالّح - پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) و هاوەڵانی (رضي الله عنهم) لەسەری بوون - وە سەر بە هیچ گروپ و لایەنێكی حیزبی نیە.

تەفسیری نوور

ماڵپەری بەهەشت

ئەو کتێب و بابەت و لێکۆڵینەوە شەرعیانە بڵاو دەکاتەوە کە دەبنە هۆی:

١. شارەزاکردنی موسوڵمانان و پەروەردەکردنیان لەسەر ڕێگا ڕاستەکەی ئیسلام، ئەمەش دەستەبەر دەبێ بە گەڕانەوە بۆ پەیڕەوە ڕەسەنەکەی ئیسلام،کە بریتی یە لە قورئان و سوننەت،بە تێگەشتنی پێشین وپێشەوایانی ئوممەت.

٢. پاک کردنەوەی بیروباوەڕ و ڕەوشتی موسوڵمانان، لە دیاردەکانی شیرک و کوفر و تاوان.

٣. پاڵاوتن و تەصفیەکردنی ئاینی ئیسلام لە بیدعە و بۆچونە داهێنراوەکان.

٤. وریا کردنەوەی موسوڵمانان لە شوێنەواری خراپی ڕیوایەتە لاواز و هەڵبەستراوەکان.

٥. پتەو کردنی برایەتی یەکی ڕاستەقینە لەسەر بناغە فراوانە جێگیرەکەی ئیسلام و نەهێشتن و کەمکردنەوەی دەمارگیری مەزهەبی و حیزبی.

ئامانجمان:

ئاشناکردنی کۆمەڵگایە لە ئیسلامی ڕەسەن و دروستکردنی تاك و کۆیەتی بۆ تێگەشتن لە سەرچاوەکانی کە بریتین لە قورئانی پیرۆز و سوننەتی صەحیح و ئاشکراکردنی ئەو شتانەی کە نامۆن بە ئیسلام و خراونەتە نێویەوە بە چەندین دەستەواژەی دەنگ و ڕەنگ و نوسراوی لە بوارەکانی بیروباوەڕ و ڕەوشت و ئاکار و پەروەردە و زانست و پزیشکی و گەشەی کۆمەڵایەتی.

خودایە داوات لێ دەکەین دامەزراومان بکەیت ، وتەوفیقمان بدەیت بۆ هەر کار وگوفتارێکی جوان وچاک بەو شێوەیەیی کەخۆت لێی ڕازیت.

ستافی ماڵپەڕی بەهەشت

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەكی

إِنَّ الحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِن شُرُوْرِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلا هَادِيَ لَهُ ...

وَأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيْكَ لَهُ ...

وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ...

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴾ (سورة آل عمران : ١٠٢) .

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴾ (سورة النساء : ١) .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴾ (سورة الأحزاب : ٧٠ ـ ٧١) .

أَمَّا بَعْدُ : فَإِنَّ أَصْدَقَ الحدِيْثِ كِتَابُ اللهِ وَخَيْرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ﷺ وَشَرَّ الأُمُوْرِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ وَكُلَّ ضَلالَةٍ فِي النَّارِ .

خوشكی بەڕێزم : ئەم نووسینەی بەردەستت ، بەشێكە لە نووسینێكی فراوانتر كە تێیدا وەرگێڕ هەوڵی ئەوەی داوە ـ بە پشتیوانی خوای پەروەردگار ـ ئەو فەتوایانەی تێدا هەڵبژێرێت كە ئافرەتی موسڵمان لە بوارە جیا جیاكانی ژیانی ڕۆژانەیدا پێویستی پێیان دەبێت ، بەڵام لەبەر هاتنی مانگی ڕەمەزانی پیرۆز ئەوە بەباش زانرا ئەو بەشەی كە تایبەتە بە ڕۆژووگرتنەوە بە شێوەیەكی سەربەخۆ چاپ بكرێت بۆ سوودمەند بوونی ئافرەتانی موسڵمان ، جا داواكارم پەروەردگار لە هەموو لایەكی وەرگرێت ، و جێی ڕەزامەندی ئەو بێت .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

دایكی سوننە

(٢) ی ڕەمەزانی ١٤٣١ ك

كەلار

﴿ سوودەکانی ڕۆژوو ﴾

(سوودە کۆمەڵایەتیەکانی ڕۆژوو)

پرسیار : ئایا ڕۆژوو سوودی کۆمەلایەتی هەیە ؟

وەڵام : بەڵێ سوودی کۆمەڵایەتی هەیە ، لەوانەش :

- ❑ هەست کردنی خەڵکی بەوەی کە یەك ئومەتن ، لە یەك کاتدا دەخۆن و لەیەك کاتیشدا ڕۆژوو دەگرن .
- ❑ وە هەروەها دەوڵەمەند هەست دەکات بە نیعمەتەکانی خوا و بەزەیی و سۆزی دەبێت بۆ هەژاران .
- ❑ هەروەها هەڵنەخلیسکانەکانی شەیتان بۆ نەوەکانی ئادەم کەم دەکاتەوە .
- ❑ وە تەقوای خواشی تیادایە , تەقوای خواش پەیوەندی نێوان کۆمەڵگا بتەو دەکات [١] .

﴿ دیاری کردنی مانگی ڕەمەزان ﴾

(نادروستی گوێڕایەڵی کردنی ئەستێرەناسان لە دیاری کردنی پەرستشەکاندا)

پرسیار : ئایا دروستە بەقسەی ئەستێرەناسان بکەین ، لە پەرستنی خوای گەورە ، وەکو ڕۆژوو و خوا پەرستییەکانی تر ؟

وەڵام : دروست نیە بە قسەیان بکەین و شوێنیان بکەوین لەو کارەدا ، بەڵکو پێویست وایە متمانە بکرێتە سەر بینینی مانگ ، لەبەر ئەو فەرموودە (صحیح) ەی کە تێیدا هاتووە : " صُومُوا

---

[١] (**محمد بن صالح العثيمين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٥٩٥) .

لِرُؤْيَتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ فَإِنْ غُمِّيَ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ ثَلاثِينَ " [٢] ، **واتە : بە بینینی مانگی یەك شەوەی مانگی ڕەمەزان ڕۆژوو بگرن ، وە بەبینینی مانگی یەك شەوەی مانگی شەوال واز لە ڕۆژوو بێنن ، بەڵام ئەگەر هەور بوو ، ئەوا مانگی شەعبان بە (٣٠) سی ڕۆژ پڕ بکەنەوە ، و پاشان ڕۆژووی ڕەمەزان دەست پێ بکەن ... تەنها خوای پەروەردگارە پشتیوان بۆ سەرکەوتن** ، وصلى الله على نبينا محمد وآله وصحبه وسلم [٣] .

﴿ نیەت لە ڕۆژووی ڕەمەزاندا ﴾

(چۆنێتی و کاتی هێنانی نیەتی ڕۆژوو)

پرسیار : چون مرۆڤ نییەتی ڕۆژووی ڕەمەزان بێنێت ؟ وە ئایا تەنها زانین بەهاتنی مانگی ڕەمەزان دروستی ڕۆژووی ڕۆژەکانی تری دەگەیەنێت ؟

وەڵام : نیەت بریتیە لە بوونی عەزیمەتی مرۆڤ لە سەر ڕۆژوو گرتن ، وە پێویستیشە لە شەودا و لە هەموو شەوێکی ڕەمەزاندا نییەت دابمەزرێنێت [٤] .

(نیەتی ڕۆژوو لە سەرەتای مانگ یان لە هەموو شەوێکدا پێویستە)

پرسیار : جار جار ڕۆژوو دەگرم بەبێ بوونی نیەت لەسەرەتای ڕۆژوەکەدا ، ئایا نیەت لە هەموو ڕۆژێك مەرجە لە ڕۆژودا ؟ یان لەسەرەتای مانگەوە بەسە ؟

---

[٢] (رواه البخاري و مسلم) .

[٣] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٩٣) .

[٤] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٤٦) .

وەڵام : لە کردار و پەرستشەکاندا ڕۆژوو و جگە لە ڕۆژوو پێویستە نیەتی تێدا هەبێت , پێغەمبەری خوا ﷺ ئەفەرموێ : " إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِيءٍ مَا نَوَى " [٥] ، واتە : کردەوە تەنها بە نیەتە وە بۆ هەر مرۆڤێکیش ئەوە هەیە کە لە نیەتیدایە .

کەوابوو ڕۆژوی مانگی ڕەمەزان بوونی نیەت پێویستە بۆی لە شەودا بەوەی نیەتت هەبێت پێش دەرکەوتنی سپێدەی ڕاستگۆ بۆ ڕۆژووی ئەو ڕۆژە , وە هەستانی موسڵمانان لە خەو لە کۆتایی شەو و پارشێوکردنی بەڵگەیە لە سەر بوونی نیەت , و پێویست وداواکراو نیە لە مرۆڤ بە وتن و گۆکردن بڵێت : نیەتم هێنا , چونکە ئەو ووتنە بیدعە و تازەگەریە و دروست نیە بووترێت .

وە نیەت پێویستە لە ڕەمەزاندا هەموو ڕۆژێك بەجیا و بەتاك , چونکە هەموو ڕۆژێك پەرستێکی تایبەتە و پێویستی بەنیەت هەیە ، کەوابوو نیەتی ڕۆژو دەهێنێت بەدڵی بۆ هەموو ڕۆژێك لەشەودا , جا ئەگەر نیەتی هەبوو لە شەودا و پاشان خەوت و بەخەبەر نەهات دوای دەرکەوتنی سپێدە نەبێت , ئەوا ڕۆژووەکەی تەواوە لەبەر بوونی نیەتی لەشەودا [٦] .

﴿ هۆکارە یارمەتیدەرەکانی ئافرەتان لە پەرستشدا ﴾

(باشترین هۆکار کە یارمەتیدەرە لە ڕۆژوودا)

پرسیار : باشترینی ئەو هۆکارانەی کە یارمەتی ئافرەت دەدەن لە سەر تاعەت لە مانگی ڕەمەزاندا چین ؟

وەڵام : ئەو هۆکارانەی کە یارمەتی موسڵمان دەدەن پیاو بێت یان ئافرەت لە سەر تاعەت لە ڕەمەزاندا ئەمانەن :

---

[٥] (رواه البخاري) .

[٦] (**صالح الفوزان** : المفيد في مجالس شهر رمضان وأحكام الصيام وآدابه ، للعلامة الشيخ عبدالعزيز بن باز ، و يليه فتاوى الصيام ، لأصحاب الفضيلة : محمد بن صالح العثيمين ، صالح بن فوزان الفوزان ، ص : ٧٥) .

١ . ترسی خوای پاك وبیگەرد , و بیروباوەڕبوون بەوەی كە بەئاگایە لە هەموو كردار و گوفتار و نیەتێكی بەندەكانی , و بەوەش كە ڕۆژێك دێت كە موحاسەبەشی دەكات لەسەری , جا ئەگەر موسڵمان هەستی بەوە كرد ئەوا سەرقاڵ دەبێت بە تاعەتەوە و وازدەهێنێت لە تاوان و سەرپێچیەكان ، و دەست پێشخەری دەكات لە تەوبەكردن لە سەرپێچیەكانی .

٢ . زۆركردنی زیكر و یادی خوای پەروەردگار و قورئان خوێندن , چونكە ئەوە دڵ نەرم دەكات , هەروەكو خوای بالادەست ئەفەرموێ : ﴿ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴾ (الرعد : ٢٨) .

وە خوای گەورە ئەفەرموێ : ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ ﴾ (الأنفال : ٢) .

٣ . دووركەوتنەوەی لەو هۆكارانەی كە دڵ ڕەق دەكەن ، و دووری دەكەنەوە لە خوای گەورە , كە هەموو سەرپێچیەكان , و تێكەڵ بوونی خراپەكاران و خواردنی حەرام ، و بێئاگابوون لە زیكر و یادی خوای گەورە و سەیركردنی فیلمە خراپ و تێكدەرەكان .

٤ . مانەوەی ئافرەت لەماڵەكەیدا و دەرنەچونی لێی , جگە لە زەرورەت نەبێت و لەگەڵ گەرانەوەی خێرا بۆی كە كارەكەی تەواوبوو .

٥ . خەوتن لەشەودا , چونكە یارمەتی زوو هەستان دەدات لە كۆتایی شەودا , وە كەم خەوتن لە ڕۆژدا بۆ ئەوەی بتوانێت نوێژەكانی لەكاتی خوێدا جێبەجێ بكات , و پڕكردنەوەی كاتەكانی بە ئەنجامدانی تاعەت .

٦ . پاراستنی زمان لەغەیبەت و هێنان و بردنی قسەی ئەم و ئەو بۆ یەكتر و ووتەی درۆ و قەدەغەكراو , و خۆخەریككردن بەزیكر [٧] .

---

[٧] (صالح الفوزان : المفيد في مجالس شهر رمضان وأحكام الصيام وآدابه ، للعلامة الشيخ عبدالعزيز بن باز ، و يليه فتاوى الصيام ، لأصحاب الفضيلة : محمد بن صالح العثيمين ، صالح بن فوزان الفوزان ، ص : ٨٥) .

﴿ ئەو شتانەی بۆ ڕۆژووان دروستن و ڕۆژووش بـــەتــاڵ نـــاكـــەنـــەوە ﴾

(ڕۆژووان و سیواك كردن)

پرسیار : ئایا سیواك كردن دروستە بۆ ڕۆژووان ؟

وەڵام : ڕۆژووان بۆی هەیە سیواك بكات ، لە هەر كاتێك كە ویستی هەبێت ، لە سەرەتای ڕۆژدا بێت یان لە كۆتاییدا ، لە بەر گشتێتی ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەری خوا ﷺ كە فەرموویەتی : " لولا أن أشق على أُمتي لأمرتهم بالسواك عند كل صلاة " [٨] .

واتە : ئەگەر بە قورس و گرانی نەزانم لەسەر ئوممەتەكەم ، ئەوا فەرمانم پێ دەكردن بە سیواككردن لە كاتی هەموو نوێژێك ... هتد [٩] .

(حوكمی قوتدانی تف بۆ ڕۆژووان)

پرسیار : ئایا لە ڕەمەزاندا لیك ڕۆژوو بەتاڵ دەكاتەوە یان نە ؟ لە كاتێكدا كە لیكێكی زۆرم بۆ دێت ، بەتایبەت ئەگەر بمەوێت قورئان بخوێنم و لە مزگەوتدا بم ، وە ئەم كارە زۆر ئیحراجم ئەكات ؟

وەڵام : قووتدانی لیك لەلایەن ڕۆژووانەوە ڕۆژووەكەی بەتاڵ ناكاتەوە ، هەرچەندە زۆریش بێت ، بەڵام ئەگەر بەڵغەمێكی خەست و قورسی هەبوو ئەوا با قووتی نەداتەوە و بیكاتە ناو دەستەسڕێك ، یان هاوشێوەی ئەوە ، ئەگەر لە مزگەوتدا بووی(اللجنة الدائمة : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٧٠) . [١٠] .

---

[٨] (متفق عليه) .

[٩] (**محمد ناصرالدين الألباني** : مجموع فتاوى العلامة الألباني : ص٧٢) .

[١٠] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٧٠) .

(خۆشۆردن ڕۆژوو ناشكێنێت)

پرسیار : پێشەوای مزگەوت پێی ووتم : ((سەرشۆردن لە ڕەمەزاندا . واتە : لە ڕۆژانیدا . ڕۆژوو دەشكێنێت ، وە هۆكارەكەش لەم كارەدا ئەوەیە كە كونۆچكەكانی پرچ (مووی سەر ، یان پێستی سەر) ؟

وەڵام : شوردنی سەر و پرچ بۆ ڕۆژووان لە كاتی بە ڕۆژووبووندا ، ڕۆژوو بەتاڵ ناكاتەوە ئاویش ناڕواتە كونۆچكەكانی پرچ ، ئەو ووتەیەش هەڵەیە ، چونكە پێغەمبەری خوا ﷺ خۆی شۆردووە و بە ڕۆژووش بووە [١١] .

(ڕشانەوە ڕۆژوو بەتاڵناكاتەوە ، ئەگەر بەئەنقەست نەبێت)

پرسیار : ڕۆژووانێك ڕشایەوە ، پاشان بەشێك لە ڕشانەوەكەی خواردەوە و قووتدا ، بەبێ هیچ مەبەستێك ، ئایا حوكمی چیە ؟

وەڵام : ئەگەر بە ئەنقەست ڕشاوەتەوە ، ئەوا ڕۆژووەكەی بەتاڵ بووەتەوە ، وە ئەگەر ڕشانەوە زۆری پێهێناوە و بە ناچاری ڕشاوەتەوە ، ئەوا ڕۆژووەكەی بەتاڵ نابێتەوە ، هەروەها بۆ قووتدانەوەكەشی ڕۆژووەكەی بەتاڵ نابێتەوە ، مادام بە ئەنقەشست نەبووە [١٢] .

پرسیار : ئایا قەزاكردنەوە پێویستە لەسەر ئەو كەسەی كە ڕشانەوە زۆری پێ دێنێت لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا ؟

وەڵام : ڕۆژووەكەی بەتاڵ نابێتەوە و قەزاكردنەوەشی لەسەر پێویست نیە ، بە بەڵگەی ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەری خوا ﷺ كە فەرموویەتی : " مَنْ ذَرَعَهُ الْقَيْءُ فَلاَ قَضَاءَ عَلَيْهِ ، وَمَنِ اسْتَقَاءَ فَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ " [١٣] ،

---

[١١] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٥٤) .

[١٢] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٥٤)

واتە : هەر کەسێك ڕشانەوە زۆری پێ بێنێت و برشێتەوە قەزاکردنەوەی ڕۆژووەکەی لەسەر نیە , وە هەرکەسێك خۆی بڕشێنێتەوە ئەوا پێویستە لەسەری قەزای بکاتەوە [١٤] .

(بەکارهێنانی بۆن دروستە بۆ ڕۆژووان)

پرسیار : ئایا بەکارهێنانی ئەو بۆنە شلاوەی لە شووشەدایە ، ڕۆژوو بەتاڵ دەکاتەوە ، ئەگەر ڕۆژووان بیدات لە دەستەکانی یان دەم و چاوی و جەستە و جلوبەرگەکەی ؟

وەڵام : بەکارهێنانی بۆن لەسەر ئەو شێوەی کە باسکرا ، ڕۆژوو بەتاڵ ناکاتەوە [١٥] .

(بڕینی پرچ و نینۆك کاریگەری لەسەر ڕۆژوو نیە)

پرسیار : ئایا بڕینی پرچ و نینۆك ، لە کاتی بەڕۆژوو بوونی ڕۆژانی ڕەمەزاندا ، ڕۆژوو بەتاڵ دەکاتەوە ؟

وەڵام : بڕینی پرچ و نینۆك و هەڵکەندن و تاشینی مووی عەورەت ، هەموو ئەمانە ڕۆژوو بەتاڵ ناکەنەوە [١٦] .

(هاتنی خوێن لە دانەکان ڕۆژوو بەتاڵناکاتەوە)

پرسیار : ئایا ئەو خوێنەی لە دانەکانەوە بە نەزانی دەردەچێت ، ڕۆژوو بەتاڵ دەکاتەوە یان نە ؟ وە ئەگەر سەرچاوەکەی مرۆڤێکی تر بێت جگە لە خۆی . واتا : دەرچوونی

---

[13] (رواه الأمام أحمد وأهل السنن بإسناد صحيح ، وصححه العلامة الألباني في : صحيح سنن ابن ماجة ، برقم : ١٦٧٦ ، وصحيح تخريج حقيقة الصيام ص (١٤) ، والإرواء (٩٢٣) ، والتعليق على ابن خزيمة (١٩٦٠و١٩٦١) ، وصحيح أبي داود (2059)) .

[١٤] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٥٥) .

[١٥] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٥٥) .

[١٦] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٥٥) .

خوێنەکە بەهۆی لێدانی کەسێکی ترەوە بێت . ، کە بە نەزانیەوە لێی دابێت ؟ سودمەندمان بکەن خوای پەروەردگار پاداشتی بە خێرتان بداتەوە .

وەڵام : ئەو خوێنەی کە لە نێوان دانەکانەوە دەردەچێت ، ڕۆژوو بەتاڵ ناکاتەوە ، جا ئەگەر لە خودی ڕۆژووانەکەوە بێت ، یان بەلێدانی بێت لەلایەن کەسێکی ترەوە [١٧] .

پرسیار : ڕۆژێك لە ڕۆژەکانی ڕەمەزاندا ، چارەکە سەعاتێك پێش مەغریب بە دەستەسڕێك دانەکانم سڕی ، بەڵام خوێنیان لێهات ، ئەم کارەم بە ئەنقەست نەبوو ، وە ماوەیەکە دووچاری ئەم نەخۆشیەك بووم ، ئەویش ئەوەیە کاتێك (سیواك) بەکار دێنم خوێن لە دەم و دانەکانم دێت ، ئایا ڕۆژووەکەم تەواوە ؟

وەڵام : بەڵێ ڕۆژووەکەت تەواوە و ئەو خوێنەش کە لە پێستی ددانی مرۆڤ دەردەچێ لەکاتی سڕین و سیواك کردندا ، هیچ زیانێکی نییە بۆ ڕۆژووەکەت [١٨] .

(لوت پژان خێری ڕۆژوو کەم ناکاتەوە)

پرسیار : لە مانگی ڕەمەزاندا بە ڕۆژوو بووم و خوێن لە لووتم هات ، بەبێ ویستی خۆم . و چەند دڵۆپێك خوێنی لێ دەرچووە ، ئایا ئەمە لە خێری ڕۆژووەکەمی کەم نەکردووەتەوە ؟ یان بەتاڵی نەکردووەتەوە ؟ وە ئایا ڕۆژووی ئەو ڕۆژەم تەواوە و قەزاکردنەوەیم لەسەر پێویست نابێت ؟

وەڵام : ئەگەر کارەکە وایە وەکو باست کردووە ، ڕۆژووەکەت تەواوە ، و قەزا کردنەوەت لەسەر پێویست نیە ، و هیچ لە خێری ڕۆژووەکەشت کەم نابێتەوە و بەتاڵی ناکاتەوە (إن شاء الله) [١٩] .

---

[١٧] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٦٧) .

[١٨] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢١٣) .

[١٩] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٦٣) .

(حوكمی خواردن و خواردنەوە بۆ ڕۆژووان بە لەبیرچوونەوە)

پرسـیار : ئەگـەر مـرۆڤ بـە لەبیرچـوون لـەكاتی بـە ڕۆژوو بـوونی لـە ڕەمەزانـدا خـواردن و خواردنەوەیـەكی خـواردەوە ، ئایا ڕۆژووەكـەی بـەتاڵ دەبێتـەوە ؟ وە ئایا قەزاكردنـەوەی لـە سـەر پێویستە یان نە ؟ وە ئایا ئەم فەرموودەیە پاڵپشتی تەواوەتی ڕۆژووەكەی دەكات ، كە پێغەمبەری خوا ﷺ تێیدا فەرموویەتی : " مَنْ أَكَلَ نَاسِيًا وَهُوَ صَائِمٌ فَلْيُتِمَّ صَوْمَهُ فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ " [٢٠] ، واتە : ئەو كەسەی بە لەبیرچوونەوەوە خواردنی خوارد و بە ڕۆژووش بوو ، با ڕۆژووەكەی تەواو بكات و بەردەوام بێت لە سەری ، چونكە خوای پەروەردگار خواردن و خواردنەوەی پێ بەخشیوە .

یان ئەو فەرموودەیەی كە فەرموویەتی : ((رفع عن أمتي الخطأ والنسيان وما استكرهوا عليه)) [٢١] ، واتە : تاوانی بەهەڵەچوون و لەبیرچوون هەڵگیراوە لە سەر ئوممەتەكەم ؟

وەڵام : هەركەسـێك بـە لەبیرچـوونی لـە ڕۆژووی ڕەمەزانـدا هـەر شـتێكی خـواردەوە ، ئـەوا ڕۆژووەكەی بەتاڵ نابێتەوە و هیچ تاوانیشی لەسەر نیە ، و پێویستە لەسەری ڕۆژووی ئەو ڕۆژەی بباتە سەر و تەواو بكات ، و ڕۆژووەكەشی بـەتاڵ نەبووەتـەوە و قەزاشـی لەسـەر نیـە ، لەسـەر ڕای تەواوی زانایان ، وە ئیمامی شافیعی و ئیمامی ئەحمەدیش ڕایان بەم شێوەیە .

هـەروەها ئیمـامی بوخـاری و ئیمـای موسـلیم لـە پێغەمبـەری خـواوە ﷺ دەگێڕنـەوە كـە فەرموویـەتی : " مـن نسـي وهـو صـائم فأكـل أو شـرب فليـتم صـومه فإنما أطعمـه الله وسقاه " ، واتـە : هەركەسێك بە ڕۆژوو بێت و لەبیری بچێت بخوات یان بخواتەوە ، ئەوا با ڕۆژووەكەی تەواو بكات و بیباتە سەر ، ئەوە خوای پەروەردگار خواردن و خواردنەوەی پێی داوە .

وە لە فەرموودەیەكی تردا هاتووە : ((إذا أكل الصائم ناسياً أو شرب ناسياً فإنما هو رزق شافه الله إليه ، ولا قضـاء عليـه)) [٢٢] ، واتـە : ئەگـەر ڕۆژووان لـەبیری چـوو كـە بـە ڕۆژووە ، و خــواردن و

---

[٢٠] (رواه البخاري ومسلم) .

[21] صححه العلامة الألباني في صحيح سنن ابن ماجه ، برقم : ٢٠٤٣ ، و ٢٠٤٥ ، وفي المشكاة (٦٢٨٤) ، والإرواء (82) ، والروض النضير (٤٠٤.)

خواردنەوەی خواردەوە ، ئەوا ئەو خواردن و خواردنەوانە ڕۆزییەکە کە خوای گەورە پێی داوە و بۆی ناردووە ، قەزا کردنەوەشی لەسەر نیە [٢٣] .

(حوکمی دابەزینی خوێن یان زەرداو لە ئافرەت لە جگە لە کاتی حەیزدا)

پرسیار : پورێکم هەیە پاك بووەتەوە لە ڕەمەزاندا پێش دەرکەوتنی سپێدە و ڕۆژووی ئەو ڕۆژەی گرتووە ، پاشان قامەتی کرد بۆ کردنی نوێژی نیوەڕۆ ، کەچی لەو کاتەدا زەرداوێکی بینی ، ئایا ڕۆژووەکەی تەواوە ؟

وەڵام : ئەگەر پاکبوونەوەکەی پێش دەرکەوتنی سپێدە بووە ، و پاشان ڕۆژووی گرتووە ، ڕۆژووەکەی تەواوە و زەرداوەکە هیچ کاریگەریەکی نیە بۆی دوای بینینی پاکێتی ، لە بەر ئەم فەرموودەیەی (أم عطية) کە دەفەرموویێت : ((کنا لا نعد الكدرة والصفرة بعد الطهر شيئاً)) [٢٤] .

پرسیار : ئەگەر لە ڕۆژی ڕەمەزاندا لە ئافرەت بەشێوەی چەند خاڵێکی سادە خوین دابەزێ و بەردەوام بێت لەگەڵیدا بە درێژایی مانگی ڕەمەزان ، و ئەم ئافرەتە بە ڕۆژوو بێت ، ئایا ڕۆژووەکەی دروست و تەواوە ؟

وەڵام : بەڵێ ڕۆژووەکەی تەواو و دروستە , وە سەبارەت بەو خوێنە شێوە خاڵەش هیچ نیە , چونکە خوێن بەربوونە , وە لە عەلی کوڕی ئەبو تاڵبەوە ﵁ دەگێڕنەوە کە فەرموویەتی : ((ئەو خاڵە وەکو خوێنی لووت وایە و خوێنی سوڕی مانگانە نیە)) ، بەم شێوەیە لییەوە دەگێڕنەوە ﵁ [٢٥] .

---

[٢٢] (رواه الدار قطني وقال : إسناد صحيح) .

[٢٣] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٦٩) .

[٢٤] **فەرموودەکە** : (رواه البخاري) ، **وە بۆ فەتواکەش بڕوانە** : (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ١٥٨) .

[٢٥] (**محمد بن صالح العثيمين** : فتاوى المرأة المسلمة : ص ٧٩) .

(مانەوە بەلەشگرانیەوە تا کاتی دەرکەوتنی فەجری ڕاستگۆ)

پرسیار : ئایا ڕۆژووی کەسێك دروستە کە بەلەش گرانیەوە مابێتەوە ، تاکو کاتی درەکەوتنی فەجر ، بەبێ هیچ مەبەستێك بۆ ئەو لەش گرانییەی ؟

وەڵام : جێگیر بووە لە فەرموودەدا کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەجری بەسەردا هاتووە و لەش گران بووە بە هۆی خیزانەکانیەوە , پاشان غوسلی کردوە و بەرۆژوو بووە .

بەڵام لەبەر ئەوەی کە غوسڵکردن مەرجە بۆ تەواوی نویژکردن , بۆیە دروست نیە دوابخرێت بۆ ئەنجامدانی نوێژی بەیانی لەکاتی خۆیدا .

بەڵام ئەگەر لە خەودابوو بەخەبەر نەهات ئیللا لەکاتی جێشتەنگادا نەبێت لەو کاتەدا غوسل دەکات ، و نوێژی بەیانی دەکات ، و بەردەوام دەبێت لەسەر ڕۆژووەکەی .

وە هەروەها ئەگەر لە ڕۆژەکەیدا کە بەڕۆژوو دەبێت و خەوی لێدەکەوێت و بەخەوبینین لەش گران دەبێت , ئەوا غوسل دەکات بۆ نوێژی نیوەڕۆ , یان بۆ نوێژی عەسر و ڕۆژوەکەی تەواوە [٢٦] .

(لەشگران بوون لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا)

پرسیار : ئەگەر ڕۆژووان لەشگران بوو لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا , ئایا ڕۆژوەکەی بەتاڵ دەبێتەوە یان نە ؟ وە ئایا دەست پێش خەری دەوێت بۆ خۆشۆردن ؟

وەڵام : ئەگەر ڕۆژووان لەشگران بوو لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا , ئەوا ڕۆژووەکەی تەواوە , و لەشگرانی هیچ کاریگەریەکی لەسەر ڕۆژووەکەی نیە , چونکە بەهەڵبژاردنی خۆی نیە , وە پێویستە لەسەری دەستپێشخەری لە خۆشۆردنەکەیدا بکات . خوای پەروەردگاریش زاناترە [٢٧] .

---

[٢٦] (**عبدالله بن جبرين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٠٣) .

(بەکارهێنانی بەخاخی ڕەبوو و تەنگە نەفەسی بۆ ڕۆژووان)

پرسیار : لە هەندێك لە دەرمانخانەکاندا بەخاخێك هەیە تووشبوان بە نەخۆشی ڕەبوو (تەنگە نەفەسی) بەکاری ئەهینن , ئایە دروستە ڕۆژووان بەکاری بهێنێت لەڕۆژی ڕەمەزاندا ؟

وەڵام : بەکارهێنانی بەخاخ دروستە بۆ ڕۆژووان ، جا ئەگەر ڕۆژووەکەی لە ڕەمەزان بێت یان جگە لە ڕەمەزان ، ئەوەش لەبەر ئەوەی کە بەخاخەکە ناگاتە گەدە (مەعیدە) ، و دەڕوات و دەگاتە سییەکان و دەیکاتەوە لە بەر ئەو تایبەت مەندییەی کە تێیدایە , و مرۆڤ بە هۆیەوە هەناسەیەکی ئاسایی دەدات دوای بەکارهێنانی , وە خواردن وخواردنەوەشی تێدا نیە , وە خواردن وخواردنەوەش نیە بگاتە گەدە (مەعیدە) .

وە ڕوون و ئاشکراشە کە بنەوا : تەواوی ڕۆژووەکەیە , تاکو بەڵگەیەك لە قورئان یان سوننەت هەبێت دیلالەت بدات لەسەر بەتاڵ بوونەوەی ڕۆژوەکە , یان یەك دەنگی زانایان یان قیاسیکی تەواوی لەسەر هەبێت [٢٨] .

(حوکمی تامکردنی خواردن بۆ ڕۆژووان)

پرسیار : ئایا دروستە کەسێك ئەگەر بە ڕۆژوو بێت تامی چێشتەکەی بکات بۆ دڵنیابوونی لەسەر تەواوی و ناتەواوی چێشتەکەی ؟

وەڵام : بەڵێ دروستە باتامی خواردن بکات و هیچی تێدانیە ، لە کاتی پێویستدا بۆ ئەوەی تام وخوێی و دژەکەشی بزانێ و بیخاتە سەر زمانی , بەڵام بەئاگابێت شتێکی لێ نەڕواتە قورگی , بەڵکو یەکسەر دەری بکات لەدەمی و بیتفێنێتەوە , بەم شێوەیە ڕۆژوەکە بەتاڵ نابێتەوە لەسەر ڕای هەڵبژاردە لە بۆچوونی زانایان . خوای پەروەردگاریش زاناترە [٢٩] .

---

[٢٧] (**صالح الفوزان** : المفيد في مجالس شهر رمضان وأحكام الصيام وآدابه ، للعلامة الشيخ عبدالعزيز بن باز ، و يليه فتاوى الصيام ، لأصحاب الفضيلة : محمد بن صالح العثيمين ، صالح بن فوزان الفوزان ، ص : ٧٩) .

[٢٨] (**محمد بن صالح العثيمين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٠٧) .

[٢٩] (**عبدالله بن جبرين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦١١) .

(حوكمی بەكارهێنانی كرێمی پێست بۆ ڕۆژووان)

پرسیار : ئایا ئەو جۆرە ڕۆنەی كە پێست تەڕ یان نەرم دەكاتەوە زەرەری بۆ ڕۆژوو دەبێت ، ئەگەر لەو جۆرانە بێت كە ڕێگر نین لە گەشتنی ئاو بۆ پێست ؟

وەڵام : چەوركردنی جەستە (لەش) بە ڕۆن لە كاتی پێویستیدا هیچی تێدا نیە لە كاتی بە ڕۆژووبووندا ، چونكە چەوری تەنها ڕووكەشی پێست تەڕ دەكات و ناگاتە ناوەوەی لەش (واتە : ناگاتە گەدە) ، وە ئەگەر ڕۆشتە كونۆچكەكانی پیستەوە ئەوە هەر بەتاڵكەرەوەی ڕۆژوو نیە [٣٠] .

(بەكارهێنانی سیواك لە ڕەمەزاندا)

پرسیار : كەسانێك هەن لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا سیواك ناكەن . واتە : بەكاری ناهێنن . ، خۆیانی لێ دەپارێزن ، لە ترسی بەتاڵ بوونەوەی ڕۆژووەكەیان ، ئایا ئەمە دروستە ؟ وە باشترین كات بۆ سیواك كردن لە ڕەمەزاندا كامە ؟

وەڵام : خۆپارێزی لە سیواك كردن لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا یان لە جگە لەو ڕۆژانە كە مرۆڤ تیایدا بە ڕۆژوو دەبێت هیچ ڕوویەكی شەرعی نیە ، چونكە سیواك سوننەتە هەروەكو چۆن هاتووە لە فەرموودەی صەحیحدا : " السواك مطهرة للفم مرضاة للرب " [٣١] ، واتە : پاك كەرەوەیە بۆ دەم و ڕازیكاری پەروەردگارە .

وە لە شەرعدا هاتووە كە بەكارهێنانی سوننەتە ، بەتایبەت لەكاتی : دەستنوێژ و نوێژ و هەستان لەخەو و لەكاتی سەرەتای چوونەوە بۆ ماڵ ، وە لەكاتی ڕۆژوو و جگە لەویش ... هتد [٣٢] .

[٣٠] (**عبدالله بن جبرين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٠٧) .

[٣١] (صححه العلامة الألباني في : صحيح الترغيب والترهيب برقم : ٢٠٩ ، وصحيح الجامع الصغير برقم : ٣٦٩٥).

[٣٢] (**محمد بن صالح العثيمين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٠٩) .

(بەکارهێنانی قەترە ڕۆژوو بەتاڵ ناکاتەوە)

پرسیار : لە کتێبی (الضياء اللامع) لە ووتارێکی تایبەت بەمانگی ڕەمەزان و ئەوەی کە پەیوەستە بە ڕۆژووەوە هاتووەوە ئەمەش دەقەکەیەتی : ((هەروەها کەسێك کە ڕشانەوە زۆری پێ بێنێت و بڕشیتەوە ڕۆژوەکەی بەتاڵ نابێتەوە و ناشکێ , وە ئەگەر چارەسەری چاو و گوێی بکات یان قەترەی تێبکات ناشکێ و بەتاڵ نابێتەوە)) بۆچوونی ئێوە چیە لە مەدا ؟

وەڵام : ئەوەی کە دەووترێت : بۆ چارەسەرکردن کەسێك قەترە بکاتە چاوی یان گوێی بەوە ڕۆژووەکەی بەتاڵ نابیتەوە ، بۆچوون و ووتەیەکی ڕاست و دروستە , چونکە ئەو کارە پێ ی ناوترێت خواردن یان خواردنەوە ، نە لە عادەت وعورفی گشتیدا ، نەش لە زمانی شەرعدا , وە لەبەر ئەوەی قەترەکە دەچێتە ناو ڕێرەوی نائاسایی کە بۆ خواردن و خواردنەوە دانەنراوە , وە ئەگەر قەترە تێکردنەکەی دوابخات بۆ شەو ئەوە باشترە بۆی بۆ خۆرزگارکردن لەو جیاوەزییەی کە لەم باسەدا هەیە , وە هەروەها کەسێك کە ڕشانەوە زۆری پێ بینێ و بڕشێتەوە ، ڕۆژووەکەی بەتاڵ نابیتەوە بەو دەرچوونە ، چونکە خوای گەورە زۆر لە هیچ نەفسێك ناکات جگە لەوەنەبێت کە لە توانایدا هەیە , وە شەریعەتی پیرۆزیش فەرمان بە لەسەرهەڵگرتنی ناڕەحتی دەکات لەبەر ئەم ئایەتەی خوای باڵادەست : ﴿ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ﴾ (الحج : ٧٨) ، واتە : خوای پەروەردگار لە ئاین و بەرنامەکەیدا هیچ جۆرە شتێکی ناڕەوا و قورس وگرانی لەسەر دانەناون ، و جگە لەم بەڵگەیەش , وە لەبەر ئەم فەرموودەی پێغەمبەری خوا ﷺ : " مَنْ ذَرَعَهُ الْقَيْءُ فَلاَ قَضَاءَ عَلَيْهِ ، وَمَنِ اسْتَقَاءَ فَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ " [٣٣] ، واتە : هەر کەسێك ڕشانەوە زۆری پێ بێنێت و برشێتەوە قەزاکردنەوەی ڕۆژووەکەی لەسەر نیە , وە هەرکەسێك خۆی برشێنێتەوە ئەوا پێویستە لەسەری قەزای بکاتەوە [٣٤] .

---

[٣٣] (رواه الأمام أحمد وأهل السنن بإسناد صحيح ، وصححه العلامة الألباني في : صحيح سنن ابن ماجة ، برقم : ١٦٧٦ ، وصحيح تخريج حقيقة الصيام ص (١٤) ، والإرواء (٩٢٣) ، والتعليق على ابن خزيمة (١٩٦٠و١٩٦١) ، وصحيح أبي داود (٢٠٥٩) .

[٣٤] (**اللجنة الدائمة** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٥٩٥) .

(دەرزی دان لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا)

پرسیار : ئایا دەرزی دان لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا . بۆ چارەسەرکرن . هیچ کاریگەریەکی لەسەر ڕۆژووی ڕۆژووان هەیە ؟

وەڵام : ئەو دەرزیەی کە بۆ چارەسەرە دوو جۆرە :

جـۆری یەکـەمیان : مەبەسـت پـێی خـۆراك پێدانـە (مغذي) : بـەوەش دەرزی لێدراوەکـە پێویسـتی بـەخواردن و خواردنـەوە نابێـت , چـونکە لـەجیاتی خـواردن پێدانـە ، بۆیـە ڕۆژوو دەشـکێنێت ، چـونکە دەقـە شـەرعییەکان ئەگـەر ئـەو واتایـەی کـە دەیگرنـەوە هـەبێت لـە شـێوە و شێوازیکی تر حوکمی هەمان شێوەی بەسەردا دەدرێت کە لە دەقەکەدا هاتووە .

جۆری دووەمیان : کە بریتیە لـەو دەرزیانـەی کـە خـواردن بـەخش نـین یـان واتـە : بـەبوونیان بێ پێویست نابین بە خواردن و خواردنەوە ، ئەم جۆرە دەرزیانە ڕۆژوو بەتاڵ ناکەنەوە ، چونکە دەقە شـەرعییەکان نـە بـە گـۆ (لفظ) و نـەش بـە واتـا نایانگرێتـەوە , بۆیـە ئـەو دەرزیانـە نـەخواردن وخواردنەوەیـە ، نـەش بـەواتای خـواردن وخواردنـەوە دێـن ، بنـەواش تـەواوی ڕۆژووە تـاکو بـەتاڵ کەرەوەیمان لەلا جێگیر دەبێت ، بەپێی بەڵگەی شەرعی [٣٥] .

(خواردنی حەب لە مانگی ڕەمەزان بۆ ڕێگرتن

لە کەوتنە سوڕی مانگانە بۆ گرتنی مانگەکە بە تەواوی)

پرسیار : ئایا دروسـتە ئـافرەت عـیلاج و چارەسـەر بـەکاربهێنێت بـۆ بـەرگری کـردن لـە سوڕی مانگانە لە ڕەمەزاندا یان نە ؟

وەڵام : دروستە ئافرەت عیلاج و چارەسەر بەکار بهێنێت بۆ بەرگری کردنی لە سوڕی مانگانە لە ڕەمەزاندا ئەگەر کەسانی پسپۆڕ و خاوەن زانیاری و متمانەپێکراو لەپزیشك و ئەوانەی کە لە حوکمی ئەواندان کە ئەم کارە زەرەر لە ئافەرت نـادات , و هـیچ کاریگـەری نیـە لەسـەر مناڵـدانی ، و

[٣٥] (**محمد بن صالح العثيمين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٠٦) .

باشتریش وایە دەست هەڵگرێ لەم کارە , چونکە خوای گەورە ڕۆژوو نەگرتنی بۆی کردوە بە ڕوخسەتێك , ئەگەر سوڕی مانگانەی بۆ هات لە ڕەمەزاندا , وە ڕازیشە بەم کارە کە ئایینە [٣٦] .

(چی پێویستە بۆ ڕۆژووان و چیشی لەسەر پێویستە)

پرسیار : چی باشە بۆ ڕۆژووان بیکات ، و چیش پێویستە لە سەری ؟

وەڵام : باش وایە ڕۆژووان هەموو ئەوانە بکات کە گوێڕایەڵی خوای پەروەردگارن ، و دووربکەوێتەوە لە هەموو ئەو شتانەی کە نەهییان لەسەرە , وە پێویستە لەسەری کە پارێزگاری

---

[٣٦] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى المراة المسلمة ، لجمع من العلماء : ص ٥٦) .

خوشکی بەڕێزم بزانە کە : سەرەڕای ئەم بۆچوونە هەندێك لە زانایان پێیان وایە کە بەگشتی ئافرەتان بەو کارە هەڵنەستن ، لەوانەش پێشەوا (ابن عثيمين) . بە ڕەحمەت بێت . هەروەك لە وەڵامی ئەم پرسیارەدا دەردەکەوێت ، **پرسیار** : هەندێك لە ئافرەتان لە ڕەمەزاندا بەئەنقەست حەب دەخۆن لەبەر ڕێگری کردن لەسوڕی مانگانەیان ، چونکە حەزدەکەن و وادەکەن بۆ ئەوەی دوای قەرزارنەبن و قەرزنەدەنەوە ئایا ئەمە دروستە ؟ وە ئایا هیچ مەرجێك لەوەدا هەیە کە ئافرەتان پابەندبن پێوەی بۆ ئەنجامدانی ؟

وەڵام : ئەوەی کە دەیبینین لەم باسەدا ئەوەیە کە ئافرەتان ئەم کارە نەکەن ، و بمێننەوە لەسەر ئەوەی کە خوا قەدەری کردوە و نوسیویەتی لەسەر کچانی ئادەم کە وابن ، وە ئەم سوڕی مانگانەیە خوای پەروەردگار حیکمەتیکی داناوە لە بوون وڕودانیدا , وە ئەم حیکمەتەش گونجاوە لەگەڵ سروشتی ئافرەتدا , جا ئەگەر هاتوو ئەم سووڕەیە ڕێگری لێکرا ئەوا بێگومان کاردانەوەیەکی زیانبەخشی دەبێت لەسەر ئافرەت , هەروەکو پێغەمبەری خوا ﷺ ئەفەرمووێت : " لا ضرر ولا ضرار " ، واتە : زیان دان و زیان گەیاندن دروست نیە .

ئەمەش دوور لەو زیانانەی کە ئەم جۆرە حەبانەی بەڕەحمی دەگەیەنن , هەروەکو پزیشکەکان باسی دەکەن و دەیڵێن , کەوابوو ئەوەی کە دەیبینم لەم مەسەلەیەدا ئەوەیە کە ئافرەتان ئەم حەبانە بەکارنەهێنن ، و شوکر و سوپاس بۆ خوا لەسەر قەدەری و لەسەر دانایی ، ئەگەر سوری مانگانەی بۆهات وازئەهێنێ لە نوێژ و ڕۆژوو , وە کە پاکبویەوە نوێژ و ڕۆژوو دەست پێدەکاتەوە , وە ئەگەر ڕەمەزان تەواوبوو ئەو ڕۆژووانەی دەگێڕێتەوە کە نەیگرتوون . (**محمد بن صالح العثيمين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٥٩٦) (**ماموستا عدنان بارام**) .

بكات لەو شتانەی كە پێویستە لەسەری ، و دوور بكەوێتەوە لەو شتانەی كە حەرامن , پێنج نوێژە فەرزەكانی بكات لەكاتی خۆیدا بە جەماعەت , دووربكەویتەوە و وازبێنێت لە درۆ و غەیبەتكردن و غەش و موعامەلاتە ڕیبەوییەكان ، و هەموو گوفتار و كردارێك كە حەرامن , پێغەمبەری خوا ﷺ ئەفەرموێ : " من لم يدع قول الزور والعمل به ، فليس لله حاجة أن يدع طعامه وشرابه " [٣٧] **، واتە : هەركەسێك واز لە ووتەی درۆ و كردارپێكردنی نەهێنێت ئەوا خوای پەروەردگار هیچ پێویستی بە وازهێنانی ئەو نیە لە خواردن و خواردنەوە** [٣٨] **.**

﴿ بەربانگكردن ﴾

(پەلەكردن لە بەربانگدا)

پرسیار : ئایە سوونەتە پەلەكردن لە بەربانگدا (واتە : لە كاتی فتار كردنەوە . یان لە كاتی ڕۆژوو شكاندندا) ؟

وەڵام : پێغەمبەری خوا ﷺ ئەگەر بە ڕۆژوو بوایە ، فەرمانی بە پیاوێك ئەكرد كە بڕواتە سەر بەرزییەك ، جا ئەگەر ئەو كەسە پێی ڕابگەیاندایە كە : خۆر ئاوا بووە ، ئەوا یەكسەر ڕۆژووەكەی دەشكاند [٣٩] **.**

لەم فەرموودەدا دەبینین پێغەمبەری خوا ﷺ گرنگی بەپەلەكردن دەدا لەبەربانگ كردندا دوای دڵنیابوونی لە خۆرئاوا بوون ، و ڕاستەوخۆ فەرمانی بەو كەسە دەكرد كە دەڕۆیشتە سەر شوێنێكی بەرز و هەواڵی پێ دەدات بە خۆرئاوا بوون كە بەربانگ بكات ، ئەو كردارەش لە پێغەمبەری خواوە ﷺ تەنها بۆ جێبەجێكردنی ئەو فەرموودەیە : " لا

---

[٣٧] (رواه البخاري) .

[٣٨] (**محمد بن صالح العثيمين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٥٩٥) .

[39] (صححه العلامة الألباني في السلسلة الصحيحة ، برقم : ٢٠٨١ ، وقال : وفي الحديث اهتمامه ﷺ بالتعجيل بالإفطار بعد أن يتأكد ﷺ من غروب الشمس فيأمر من يعلو مكانا مرتفعا فيخبره بغروب الشمس ليفطر ﷺ وما ذلك منه إلا تحقيقا منه لقوله ﷺ : لا يزال الناس بخير ما عجلوا الفطر . متفق عليه وهو مخرج في الإرواء ٩١٧.)

یزال الناس بخير ما عجلوا الفطر " [٤٠] ، واتــه : خەڵکی بــەردوامن لــەسەر خێر و چاکـه ، تـاکو پەلە بکەن لە بەربــانگ کــردنەوەدا [٤١] .

﴿ ئەو شتانەی بۆ ڕۆژووان نادروستن لە ڕەمەزاندا بەڵام ڕۆژوو بەتاڵ ناکەنەوە ﴾

(جنێودان قسە پێکردن لەلایەن ڕۆژووانەوە)

پرسیار : ئەگەر مرۆڤ لە ڕەمەزاندا تووڕە بوو لە شتێك و لە حاڵەتی تووڕە بوونەکەی قسەی کرد و جنێویدا ئایە ڕۆژووەکەی بەتاڵ دەبێتەوە یان نە ؟

وەڵام : نەخێر ئەوە ڕۆژووەکەی بەتاڵ ناکاتەوە ، بەڵام لە پاداشتەکەی کەم دەکاتەوە ، کەوابوو پێویستە لەسەر موسڵمان بتوانێت زاڵبێت بەسەر دەروونی خۆیدا و زمانیشی بپارێزی لە قسەی خراپ کردن و غەیبەت و قسەهێنان و بردن و هاوشێوەی ئەوانە ، کە خوای گەورە قەدەغەی کردوون لە سەر ڕۆژووان و جگە لەوانەش ، وە لە کاتی ڕۆژوودا دەبێت زیاتر ئاگای لە خۆی بێت و خۆی توونـد و تۆڵتر و دڵنیاتر بکات ، ئەوەش بۆ پارێزگاری کردنی لەسەر تەواوی ڕۆژووەکەی و دوورکەوتنەوە لە ئازاردانی خەڵکی ، گەر وا نەبێت ، خۆی دەکاتە هۆکارێك بۆ ئاژاوەگێڕی و ڕقلێبوونەوە و جیاوازی ، لە بەر ئەم فەرموودەی پێغەمبەری خوا ﷺ کە فەرموویەتی : " فإذا كان يوم صوم أحدكم فلا يرفث يومئذٍ ، ولا يسخب ، فإن سابه أحدٌ أو قاتله ، فليقل : إني أمرؤ صائم " [٤٢] ، واتە

---

[٤٠] (متفق عليه) .

[٤١] (**محمد ناصرالدين الألباني** : مجموع فتاوى العلامة الألباني : ص ٦٨) .

[٤٢] (متفق عليه) .

: ئەگەر کەسێك لە ئێوە بەڕۆژوو بوو ، با نە قسەی ناشرین و هات و هاوار بکات ، وە ئەگەر کەسێك جنێوی پێ دا و شەڕی لە گەڵدا کرد ، با بڵێت : من کەسێکی بەڕۆژووم [٤٣] .

پرسیار : ئایا قسەی ناشیرین و جنێودان ڕۆژوو بەتاڵ دەکاتەوە ؟

وەڵام : قسەی ناشیرین و جوێن دان دروست نیە ، نە بۆ ڕۆژووان و نەش بۆ جگە لەوان ، بەڵام زیاتر حەرامە بەنیسبەت ڕۆژووانەوە ، وە ئەگەر ئەم کارەی کرد و بەڕۆژوو بوو ، ئەوا ڕۆژووەکەی بەتاڵ نابێتەوە ، بەڵام پێی تاوانبار دەبێت [٤٤] .

(حوکمی گاڵتە و گەپ و یاریکردن لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا)

پرسیار : ئایە گاڵتە و گەپ و یاریکردن دروستە لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا ؟

وەڵام : پێویستە بۆ ڕۆژووان خۆی بپارێزێ لە گاڵتە و گەپ یاریکردن ، وە لە خوای گەورە نزیك بێتەوە بە ئەنجامدانی فەرمانەکانی و دوورکەوتنەوە لەو شتانەی کە نەهی لێکردوون ، وە دوور بکەوێتەوە لە هەموو ئەو شتانەی کە خوای پەروەردگار لەبیر دەبەنەوە [٤٥] .

(زیادڕەوی کردن لە ئامادەکردنی خواردن و خواردنەوە)

پرسیار : ئایا زیادەڕەوی کردن لە ئامادەکردنی خواردن بۆ ڕۆژووشکاندن لە پاداشتی ڕۆژوەکە کەم ئەکاتەوە ؟

وەڵام : لە پاداشتی ڕۆژوو کەم ناکاتەوە ، کرداری حەرام لەدوای تەواوبوونی ڕۆژوو لە پاداشتی کەم ناکاتەوە , بەڵام ئەمە ئەم ئایەتە دەیگرێتەوە کە دەفەرموێ : ﴿ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴾ (الأعراف : ٣١) ، واتە : بخۆن وبخۆنەوە و زیادەڕەوی تێدا مەکەن , چونکە خوای پەروەردگار زیادەڕەوی کارانی خۆش ناوێت .

---

[٤٣] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٣٢) .

[٤٤] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٨١) .

[٤٥] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٨١) .

کەوابوو خودی زیادەڕەوی حەرامە , و دەست گرتنەوە و زیادەڕەوی نەکردن نێوەی مەعیشەتە , وە ئەگەر زیادە لەژێر دەستان هەیە بیبەخشن وبیکەن بەصەدەقە , چونکە ئەوە باشترە (٤٦) .

﴿ ئەو شتانەی بۆ ڕۆژووان نادروستن لە ڕەمەزاندا و ڕۆژووش بەتاڵ دەکەنەوە ﴾

(حوکمی جووت بوونی ڕۆژوان لە ڕۆژانی مانگی ڕەمەزاندا)

پرسیار : حوکمی جوت بوون چیە لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا , وە حوکمی چیە ئەگەر لە شەودا بێت ، بەڵام خۆشۆردن (غوسڵ) ەکەی دوابخرێت بۆ دوای سپێدە ؟

وەڵام : جوت بوون لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا بۆ ڕۆژووان حەرامە , و تاوانێکی گەورەی تیایە و چەند شتێك لەخۆ دەگرێت :

١ . ڕۆژوی ئەو ڕۆژەی بەتاڵ دەبێتەوە .

٢ . تاوان بارێکی گەورە دەبێت بەئەنجامدانی ئەو کارە .

٣ . پێویستە لەسەری قەزای ئەو ڕۆژەی کە ئەو کارەی تێدا ڕوویداوە بکاتەوە .

٤ . کەففارەی لەسەر پێویست دەبێت کە ئەوەش وەکو کەففارەی (الظهار) ە کە بریتیە لە ڕزگارکردنی بەندەیەك , ئەگەر نەبوو ڕۆژووی دوومانگی لەسەر یەك ، وە ئەگەر نەیتوانی خواردنی شەست هەژار دەدات . ئەمەیە پێویست لەسەری .

وە سەبارەت بەجووت بوون لەشەودا و دواخستنی خۆشۆردنی بۆ دوای سپێدە ڕۆژوەکەی تەواوە , وە دروستە بۆی بە ڕۆژوو بێت بەلەش گرانیەوە , پاشان خۆی بشوات ، ئەگەرچی دوای دەرکەوتنی سپێدەش بێت , ئەوە نەبێت کە باشتروایە دەست پێشخەری بکات لە خۆشۆردنەکەیدا

(٤٦) (**محمد بن صالح العثيمين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٥٩٦) .

پێش سپێدە بۆ دەرچون لەجیاوازی , بەڵام ئەگەر لەتەنگی کاتدا بوو , یان بەخەبەر نەهات ئیللا دواکەوت بۆ کاتی سپێدە , و دوای ئەوەی خۆی دەشوات لەوەشدا هیچی لەسەر نیە , چونکە بەجێگیری هاتوە کە پێغەمبەری خـوا ﷺ : " كان تدركه الصلاة ، وهو جنب من غير احتلام ، ثم يغتسل بعد ذلك ـ عليه‌السلام ـ " [٤٧] ، واتە : کاتی نوێژی بەسەردا دەهـات ولـەش گـران بـوو لـە جگە لە لەشگران بوون بەخەو (احتلام) ـ واتـە : بـە هـۆی خێزانەکـانیەوە ـ و بـەڕۆژوو دەبـوو پـاشان ـ عليه‌السلام ـ خـۆی دەشـۆرد لـەدوای ئـەوە [٤٨] .

﴿ ئەو شتانەی کە نابنە عوزر و بەهانە بۆ نەگرتنی ڕۆژوو لە ڕەمەزاندا ﴾

(تاقیکردنەوە قوتابخانەییەکان)

پرسیار : من قوتابیم لە ساڵی سێیەمی قۆناغی ناوەندی ، ـ بە ویستی خوا ـ تاقیکردنەوەی کۆتایی ئەم ساڵ لە مانگی ڕەمەزاندا دەبێت ، لە ڕۆژانی تاقیکردنەوەدا ـ هەروەکو دەزانن ـ قوتابی پێویستی بە توانا و هەوڵ و تێکۆشان دەبێت ، لە کاتێکدا کە تاقیکردنەوەکان بە دوای یەکدا دێن و ڕۆژ لە دووای ڕۆژە ، و واش دەبینم ڕۆژوو پێویستی بە بەشێك لە حەوانەوە و خەو دەبێت ، ئایا ڕۆژوو نـەگرتن دروسـتە لـە ڕۆژانـی تاقیکردنـەوەدا ، پاشـان و دوای ئـەوە لـە ڕۆژانـی تـردا بیگەڕێنینەوە (قەزای بکەینەوە) ؟

وەڵام : ڕۆژوو نەگرتن لەبەر ئەوەی کە باسکرا دروست نیە ، بەڵکو ئەو کارە حەرامە ، چونکە تاقیکردنـەوە لـەو عـوزر و بەهانانـە نـاژمێردرێ کـە ڕێ دەدرێـت بـە ڕۆژوو نـەگرتن تیایانـدا لـە ڕەمەزاندا [٤٩] .

---

[٤٧] (رواه البخاري ومسلم)

[٤٨] (**صالح الفوزان** : المفيد في مجالس شهر رمضان وأحكام الصيام وآدابه ، للعلامة الشيخ عبدالعزيز بن باز ، و يليه فتاوى الصيام ، لأصحاب الفضيلة : محمد بن صالح العثيمين ، صالح بن فوزان الفوزان ، ص : ٨٠ ـ ٨١) .

[٤٩] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٤٠) .

پرسیار : (أ). ئایا تاقیكردنەوە بەهانە و عوزرێكە كە ڕۆژوو نەگرتن حەڵاڵ بكات لە ڕەمەزاندا ؟ چونكە هەندێك فەتوا بڵاوبووەتەوە لە ناوماندا باس لە حەڵاڵكردنی ڕۆژوو نەگرتن دەكات لە ڕەمەزاندا بۆ كەسێك كە بترسێت بیری پەرتەوازە بێت و تەركیزی نەمێنێت !!!

(ب). ئایا دروستە گوێڕایەڵی دایك و باوك بۆ ڕۆژوو نەگرتن ، لە ئەنجامی بیستنیان بۆ ئەو فەتوایانەی كە ڕێگە دەدەن بە ڕۆژوو نەگرتن ؟

داوا لە بەڕێزتان دەكەین ، كە زوو وەڵاممان بدەنەوە لەبەر گشتی ئەو ئاشووبەی كە بەو فەتوایە كەوتووەتەوە ، و خوای گەورە پاداشتی بە خێرتان بداتەوە ؟

وەڵام :

(أ)- تاقیكردنەوە قوتابخانەییەكان و هاوشێوەكانی ، بە عوز و بەهانەیەك ناژمێردرێ بۆ ڕێگەدان بە ڕۆژوو نەگرتن لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا .

(ب). دروست نییە گوێڕایەڵی دایك و باوك لە نەگرتنی ڕۆژوو بۆ تاقیكردنەوە ، چونكە گوێڕایەڵی نیە بۆ دروستكراو كە سەرپێچی دروستكاری تیا بێت ، بەڵكو گوێڕیەڵی تەنها لە ئیشی خێر و چاكەكاری دایە ، هەروەكو لەو بارەوە فەرموودەی (صحیح) هاتووە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ [٥٠] .

﴿ قەزاكردنەوەی ڕۆژوو ﴾

(ئەو كەسەی قەزاكردنەوەی ڕەمەزان دوا دەخات بۆ ڕەمەزانەكەی تر)

پرسیار : كەسێك قەرزی ڕەمەزانی دوابخات بۆ ڕەمەزانی تر چی لەسەرە ؟

---

[٥٠] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٤٠) .

وەڵام : ئەگەر لەبەر عوزر و بیانوویەك بوو بێت ، وەكو ئەوەی یانزە مانگ نەخۆش بێ و لەسەر جێگە كەوتبێت و نەیتوانیبێت ئەو ماوەیە ڕۆژوو بگرێت ، هیچی لەسەر نیە جگە لە ڕۆژوەكەی نەبێت .

وە ئەگەر كەم تەرخەمی كردبێت ، وپشت گوێی خستبێ وتوانیبێتی بیگرێ ، ئەوا پێویستە لەگەڵ قەزاكردنەوەی ڕۆژووەكەی خواردنی هەژارێك بدات ، ئەوەش كەفارەتی كەمتەرخەمیەتی [٥١] .

(حوكمی قەزا نەكردنەوەی ڕۆژوو بەهۆی نەزانینەوە)

پرسیار : ئافرەتێكی گەورە كە تەمەنی گەیشتبێتە (٦٠) شەست ساڵ ، و نەزانبووە بە حوكمەكانی سووڕی مانگانەكەی ، و ڕۆژووی ڕەمەزانی قەزا نەكردووەتەوە ، وا گومانی كردووە كە قەزا ناكرێتەوە ، بەپێی ئەوەی كە لە دەمی خەڵكی بیستووە ؟

وەڵام : پێویستە تۆبە بكات لەو كارەی و بگەڕێتەوە بۆ لای خوا ، چونكە پرسیاری نەكردووە لە كەسێكی زانا و شارەزا لە زانستی شەرعی ، و پێویستە لەسەری قەزای ئەو ڕۆژووانە بكاتەوە ، بەپێی زۆرینەی ئەوەی كە گومانی بۆی دەڕوات لە ژمارەی ڕۆژەكانی ، وە بۆ هەموو ڕۆژێك كە ڕۆژووی نەگرتووە ، ئەگەر توانای هەیە خواردن بدات ، خواردنی هەژارێكیش (نیو صاع) ە كە دەكاتە دوو گوێل لە (گەنم) ، یان (خورما) یا (برنج) یاخود جگە لەمانە لە خواردنی دانیشتووانی شوێنەكەی . ئەگەر ناتوانێت خواردن بدات ، ئەوا لەسەری دەكەوێت و قەزا كردنەوەی ڕۆژووەكەی بەسە [٥٢] .

---

[٥١] (**عبدالله بن جبرين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦١٢) .

[٥٢] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ١٥١) .

(قەزاكردنەوەی ڕۆژووی ڕەمەزان بەبێ پرسپێكردنی مێرد)

پرسـیار : حـوكمی ئـەو ئافرەتـە چـیە ، كـە دوو ڕۆژ ڕۆژووی بـەبێ ڕوخسـەت وەرگـرتن لـە مێردەكـەی گرتبێـت ، واتـە : (بـەبێ زانیـاری هاوسـەرەكەی) ، لـە كاتێكـدا كـە ئـەم ڕۆژووە قەزاكردنەوەی ڕۆژووی مانگی ڕەمەزانی پیرۆز بێت ، ئافرەتەكە لە كاتی ڕۆژووەكەیدا شەرم بكات كە هەواڵ بدات بە مێردەكەی ، جا ئەگەر دروست نیە ، ئایا كەفارەتی لەسەرە ؟

وەڵام : پێویسـتە لەسـەر ئـافرەت قـەزای ئـەو ڕۆژووانـەی بكاتـەوە كـە نـەیگرتووە لـە ڕۆژانـی ڕەمەزاندا ، ئەگەر بەبێ زانیاری مێردەكەشی بووبێ ، مەرج نییە بۆ ڕۆژووی فەرز لەسـەر ئافرەت مۆڵەت لە مێردەكەی وەرگرێت ، كەوابوو ڕۆژووی ئەو ئافرەتەی كە باسكرا تەواوە .

بەڵام سەبارەت بە ڕۆژووی جگە لە فەرز ، نابێت ئافرەت ڕۆژوو بگرێت لە كاتی ئامادەبوونی مێرەكەی لە ماڵدا ، مەگەر یارمەتی لە پیاوەكەی وەرگرتبێت ، چونكە پێغەمبەری خوا ﷺ ڕێگەی نـەداوە بـە ئـافرەت كـە ڕۆژوو بگرێـت و مێردەكـەی ئامـادە بێـت ، مەگـەر مۆڵـەتی لـە پیاوەكـەی وەرگرتبێت ، جگە لە ڕەمەزان [٥٣] .

(هاتنی سوڕی مانگانە پێش خۆرئـاوابوون)

پرسـیار : ئافرەتێك ڕۆژووی گرتـوە و لـەكاتی خۆرئاوابووندا و پـیش بـانگ بـەكاتێكی كـەم سوڕی مانگانەی بۆ هاتووە ئایا ڕۆژووەكەی بەتاڵ دەبێتەوە ؟

وەڵام : ئەگـەر هـاتوو سـوڕی مانگانـەی بـۆ هـات لـە پـیش خۆرئـاوابوون , ڕۆژووەكـەی بـەتاڵ دەبێتەوە و دەبێ قەزای كاتەوە , وە ئەگەر دوای خۆرئاوابوو سوڕەكەی بۆ هات ، ئەوا ڕۆژووەكەی تەواوە و قەزاكردنەوەی لەسەر نیە [٥٤] .

---

[٥٣] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٥٣) .

[٥٤] (**محمد بن صالح العثيمين** : فتاوى المراة المسلمة : ص ١٨٠) .

(لەتەمەنی دوانزە ساڵیدا باڵغ بووم و

چەند ساڵێك دواتر ڕۆژووم نەگرتووە ، ئێستا چیم لەسەرە ؟)

پرسیار : ئافرەتێك دەڵێت : لە تەمەنی دوانزە ساڵیدا و بەمانگێك پێش ڕەمەزان بالغ بووم ، و لە تەمەنی چواردە ساڵی دەستم بە ڕۆژووگرتن كردووە و ڕۆژووم گرتووە , ئایا ڕۆژووی ئەو ساڵەی ڕابووردوانەم لەسەرە یان نە ؟

وەڵام : قەزاكردنەوەی ئەو ڕۆژانەی ڕەمەزانت لەسەر پێویستە كە تیایاندا باڵغ بوویت و ڕۆژووت لەسەر بووە كەچی نەتگرتوون , قەزاكردنەوەكەش لەسەر یەك بێت یان جیاواز لەیەك , وە پێویستیشە داوای لێخۆشبوونیش بكەیت و بگەڕێیتەوە بۆ لای خوا ، لەو تاوانەی كە ئەنجامت داوە لەتاوانی ڕۆژوو نەگرتنت لە ڕەمەزاندا بەبێ هیچ عوزریكی شەرعی , بەڵكو خوای پەروەرگار تۆبەكەت لێوەگرێت و لێت خۆشبێت لە وەی كە ئەنجامت دابوو , خوای پاك و بێگەرد ئەفەرمووێت : ﴿ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ (النور : ٣١) ، واتە : ئەی ئیمانداران هەمووتان بەرەو لای خوا و بەدەستهینای ڕەزامەندی ئەو بگەڕێنەوە بۆ ئەوەی ڕزگار و سەرفرازبن .

هەروەها ئەفەرمویت : ﴿ وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى ﴾ (طه : ٨٢) ، واتە : دڵنیاش بن لەوەی كە من زۆر لێخۆشبووم لەو كەسەی كە تەوبە دەكات و باوەڕ دەهێنێت و كاروكردەوی چاكە دەكات , و لەوەودوا بەردەوام دەبێت لەسەر ئەو ڕێبازە [٥٥] .

پرسیار : پێش چەند ساڵێك تەمەنم گەشتە دوانزە ساڵ ، و لە كاتی گەیشتنم بەم تەمەنە كەوتمە سووڕی مانگانەوە و سوڕەكەم دەستی پێكرد ، وە یەكەم سووڕی مانگانەم كە بۆم هات لە مانگی ڕەمەزاندا بوو ، ئاشكرایە ئەم تەمەنە بچووك و منداڵە و دایكیشم ڕێگری لێكردم لە ڕۆژووگرتن لە دوای پاك بوونەوەم لە سووڕی مانگانە !! بە بیانووی ئەوەی كە تەمەنم بچووكە !!!

---

[٥٥] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى المراة المسلمة : ص ١٧٩) .

بەو هۆیەوە ڕەمەزان ڕۆیشت و هیچ ڕۆژووم لێ نەگرت ، بۆ زانیاری چەند ساڵێك بەسەر ئەمەدا ڕۆیشتووە ، ئایا چیم لەسەر پێویستە بۆ ئەو ڕۆژووی ئەو مانگە ، و کەفارەتەکەشی چیە ؟

وەڵام : ئەم کچەی کە باس کرا ، قەزاکردنەوەی ژمارەی ئەو ڕۆژووانەی لەسەر پێویستە کە نەیگرتوون ، دوای تەواو بوونی سووڕی مانگانە لە مانگی ڕەمەزاندا ، چونکە پێگەیشتووە بە بەبەڵگەی بینینی سووڕی مانگانەکەی ، هەروەکو کەفارەتیشی لەسەر پێویستە بەهۆی دواخستنی قەزاکردنەوەکەی تا ڕەمەزانی تری بەسەرداهاتووە ، بڕی کەفارەتەکەشی ، خواردنی هەژارێکە بۆ هەر ڕۆژێك کە : نیو (صاع) ە دەکاتە : (دوو گوێل) لە (گەنم) ، یان (برنج) یان هاوشێوەی ئەمانە لە خواردنی شارەکەی [٥٦] .

(قەزاکردنەوە و کەفارەتیش لەسەرە)

پرسیار : پێگەیشتنم بەپێی نیشانە ئاشکراکانی پێگەیشتن نزیکەی دەساڵ دەبێت , جگە لەوە من لە ساڵی یەکەمی پێگەیشتنمدا بە ڕەمەزاندا کەشتم و بەبێ هیچ عوزرێك . جگە لە نەزانین نەبێت . بەڕۆژوو نەبووم بە حوکمەکەی ، جا ئایا ئێستا قەزای ئەو مانگەم لەسەرە ؟ وە ئایا زیاد لەسەر قەزاکردنەوەکەش کەففارەتیشم لەسەرە ؟

وەڵام : قەزاکردنەوەی ئەو مانگەت لەسەرت پێویستە کە ڕۆژووت تێدا نەگرتووە ، لەگەڵ تۆبە و داوای لیخۆشبوون لە خوای پەروەردگار , لەگەڵ ئەوەشدا پێویستە بۆ هەموو ڕۆژێك خواردنی هەژارێك بدەیت ، کە بڕەکەی نیو (صاع) ە لە خواردنی شارەکەت لە خورما یان برنج یان جگە لە مانە ، ئەگەر لە تواناتدا هەیە ، وە ئەگەر هەژاریت و توانات لە دانی کەفارەتەکە ، ئەوا هیچت لەسەر نیە جگە لە ڕۆژووەکە نەبێت [٥٧] .

---

[٥٦] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٦٦) .

[٥٧] (**عبدالعزيز بن عبدالله بن باز** : فتاوى المراة : ص ٦٢) .

(نەگرتنی ڕۆژوو بەهۆی نەخۆشی و ئازارەوە)

پرسیار : بەهۆی نەخۆشی و ئازارەوە ، سێ ڕۆژ لە ڕۆژووی ڕەمەزانم نەگرت ، ئایا ئەبێت و لەسەرم دەکەوێت لە هەر کاتێکدا کە بتوانم تیایدا ڕۆژووەکە بگرمەوە ، سودمەندمان کەن خوای پەروەردگار پاداشتی خێرتان بداتەوە ؟

وەڵام : گرتنەوەی ڕۆژووی ئەو سێ ڕۆژەی کە لە ڕەمەزاندا بەهۆی نەخۆشیەوە فەوتاندوونت لەسەر پێویستن ، لە ڕۆژەکانی تردا تاکو ڕەمەزانی داهاتوو ، وە هەرچەندە پەلە بکەیت لە قەزاکردنەوەیاندا باشترە ، و دروست نیە بۆت دوایان بخەیت ، یان ڕۆژێکی دوا بخەیت ، تاکو دەچێتە ناو ڕەمەزانەکەی ترەوە ، سەرەڕای توانا بوونت لەسەر ڕۆژوو ، وە ئەگەر دوات خست یان هەر بەشێکیت دوا خست تاکو ڕەمەزانێکی تر هاتەوە ، ئەوا پێویستە لەسەرت لە دوای تەواوبوونی مانگی ڕەمەزان قەزای بکەیتەوە ، و خواردنی هەژارێکیش بۆ هەموو ڕۆژێك بدەیت ، کە دوات خستوون [٥٨] .

(قەزاکردنەوەی ڕۆژووی ڕەمەزان لە ڕۆژی جومعەدا)

پرسیار : ئایا قەزاکردنەوەی ئەو ڕۆژووانەی کە فەوتاوە لە مانگی ڕەمەزاندا ، تەواو و دروستە لە ڕۆژانی پێنج شەممە و جومعەدا یان نە ؟

وەڵام : دروستە قەزاکردنەوەی ڕۆژووی فەوتاوی ڕەمەزان ، یان جگە لە ڕەمەزان لە سوننەتەکان لە هەردوو ڕۆژی پێنج شەممە و جومعەدا .

بەڵام تایبەتکردن و تاککردنەوەی گرتنی ڕۆژووی سوونەت لە ڕۆژی جومعەدا ڕێگە پێ نەدراو و قەدەغەکراوە [٥٩] .

---

[٥٨] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٥٨) .

[٥٩] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٥٤) .

(قەزاکردنەوەی ئەو ڕۆژانەی کە لەڕەمەزاندا نەگیراوە بەهۆی منداڵبوونەوە)

پرسیار : حوکی ئەو ئافرەتە چیە کە منداڵ بوونی لە جارێك زیاتر دووبارە بێتەوە لە ڕەمەزاندا ، کەچی هێشتا لە قەزاکردنەوەی ڕەمەزانی یەکەم نەبووەتەوە کە پێویستن لەسەری بیانگرێتەوە ؟

وەڵام : پێویستە لەسەر ئەو ئافرەتەی کە لە مانگی ڕەمەزاندا منداڵی دەبێت ، قەزای ژمارەی ئەو ڕۆژانەی بکاتەوە کە نەیگرتوون لە مانگەکانی دوای ڕەمەزان ، وە ئەگەر قەزاکردنەوەکەی دوابخات بۆ ڕەمەزانی داهاتوو بەبێ هیچ عوزرێك ، ئەوا پێویستە لەسەری لەگەڵ قەزاکردنەوەی هەر ڕۆژێکی خواردنی هەژارێك بدات ، بۆ هەموو ئەو ڕۆژانەی کە قەزای دەکاتەوە ، وە ئەگەر دواخستنی قەزاکردنەوەی بەهۆی عوزرێکەوە بوو ، ئەوا پێویستە لە سەری تەنها بەژمارەی ئەو ڕۆژانە تەنها قەزابکاتەوە و هیچی تر [٦٠] .

(حوکمی دواخستنی قەزاکردنەوەی ڕەمەزان)

پرسیار : حوکمی دواخستنی قەزاکردنەوەی ڕۆژوو بۆ پاش ڕەمەزانی داهاتوو چیە ؟

وەڵام : کەسێك کە ڕۆژوو نەگرێت لە ڕەمەزاندا بەهۆی سەفەرەوە یان نەخۆشی یان جگە لەمانە , پێویستە لەسەری قەزای بکاتەوە پێش ڕەمەزانی داهاتوو , لە نێوان هەردوو ڕەمەزانەکەدا جیگەیەکی فراوانە لە پەروەردگارمانەوە , بۆیە ئەگەر دوای بخات بۆ دوای ڕەمەزانی داهاتوو , لەو کاتەدا پێویستە لەسەری قەزاشی بکاتەوە , وە پێویستە لەگەڵ قەزاکردنەوەدا خواردنی ژەمی ڕۆژێکی هەژارێکیش بدات , لەکاتێکدا کە ئەمە کومەڵێك لە هاوەڵان فەتوایان داوە لەسەری , وە لە خواردنی ناوچەکە دەبێت کە دەکاتە نزێکەی کیلۆ و نیویێك لە خورما یان برنج یان جگە لەمانە , بەڵام ئەگەر قەزای کردەوە پێش ڕەمەزانی داهاتوو ئەوا خواردنی لەسەر نیە [٦١] .

---

[٦٠] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٦٧) .

[٦١] (**عبدالعزيز بن عبدالله بن باز** : فتاوى المراة : ص ٦٣) .

(چۆنێتی دیاریکردنی ئەو ڕۆژانەی کە لەدەست چوون)

پرسیار : من قەرزی ئەو ڕۆژانەم نەداوەتەوە کە فەوتاندومن لە مانگی ڕەمەزاندا بە هۆی سوڕی مانگانەمەوە , و ناشتوانم ژمارەیان دیاری بکەم , جا نازانم چیم لەسەر پێویستە ؟

وەڵام : خوشکی خۆم ـ لەبەر خوا ـ لەسەرتە بە دوای ژمارەیاندا بگەرێت , پاشان ئەوەندە بە ڕۆژوو بیت کە زۆرینەی گومانت ئەوەیە کەوازت لێهیناون و نەتگرتوون , وە لەوەشدا داوای یارمەتی و سەرکەوتووی لە خوای پەروەردگار بکەی کە فەرموویەتی : ﴿ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ﴾ (البقرة : ٢٨٦) ، واتە : خوای گەورە بەپێی توانا داواکاری لە بەندەکانی دەکات .

بۆیە هەوڵبدە و بگەرێ بەدوایدا و ئیحتیاتی خۆت ...... بکە ، بۆ ئەوەی ئەوەندە بەڕۆژووبیت کە زۆرینەی گومانت ئەوەیە کە نەتگرتوون , وە لەسەریشت پێویستە کە تەوبە بکەیت و بگەرییتەوە بۆ لای خوای پەروەردگار , خوای پەروەردگاریش پشتیوانە بۆ سەرکەوتن [٦٢] .

﴿ ڕۆژوو لە سەر کێ فەرزە ﴾

(ڕۆژوو نەگرتن بەهۆی گەورەیی و نەخۆشیەوە)

پرسیار : دایکێکی گەورەم هەیە لە تەمەندا و بێتوانابووە لە ڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان , و سێساڵی بەسەردا ڕۆیشتووە و هەر لە سەر حاڵەتی خۆیەتی بەهۆی گەورەیی و نەخۆشیەوە ، کەوابوو چی لە سەر پێویستە ؟

وەڵام : ئەگەر حاڵەتەکە وایە هەروەکو باست کردووە پێویستە لەسەری خواردنی هەژارێك بدات بۆ هەموو ڕۆژێك کە تێیدا ڕۆژووی نەگرتووە لە ڕەمەزان و لەهەر سێ ساڵەکەدا ,

---

[٦٢] (عبدالعزیز بن عبدالله بن باز : فتاوى المراة : ص ٦٢) .

ئەوەش بە دانی نیو (صاع) لە گەنم یان خورما یان برنج یان زوڕات و هاوشێوەكانیان , لەو شتانەی كە بەخواردنی خێزانێ دەدەن ... وبالله التوفیق [٦٣] .

(ئەو كەسەی كە ناتوانێت بەڕۆژوو بێت)

پرسیار : بۆچوونی ئێوە چیە سەبارەت بەو كەسانەی كە ڕێگەیان پێ دراوە بە ڕۆژوو نەگرتن , وەكو پیاوی پیر و پیرەژن ، و نەخۆش بە نەخۆشیەك كە ئەمەلی باشبوونەوەی نیە ئایا پێویستە لەسەریان فیدیە بدەن بۆ نەگرتنی ڕۆژووەكەیان ؟ خوای گەورە پاداشتی خێرتان بداتەوە .

وەڵام : بسم الله و الحمد لله : پێویستە لەسەر ئەو كەسەی كە بێتوانایە لە ڕۆژووگرتن بە هۆی پیرییەوە یان نەخۆشیەك كە ئەمەلی چاك بوونەوەی نیە ئەوەیە كە خواردنی هەژارێك بدات بۆ هەموو ڕۆژێك ئەگەر لە توانایدا بوو كە ئەو فیدیەیە بدات , ئەمەش فەتوای كۆمەڵێكە لە هاوەڵان ﷺ لەوانەش (ابن عباس) رضي الله عنه [٦٤] .

(ڕۆژوو لەسەر ئافرەتی زەیسانیدار پێویستە ئەگەر پێش چلە پاك بێتەوە)

پرسیار : ئەگەر ئافرەتی زەیسانیدار پێش چلە پاك بوویەوە و ڕۆژووی گرت ، ئایە ڕۆژووەكەی تەواو و دروستە ؟

وەڵام : بەڵێ ڕۆژووەكەی تەواوە و دروستە , چونكە ئەگەر بینی پاك بووەتەوە ، باپێش چلەش بێت ، ئەوا لە حوكمی ئافرەتە پاكەكاندایە لە هەموو ڕوویەكەوە [٦٥] .

(تەمەنی پێویست بوونی ڕۆژوو بۆ كچان)

پرسیار : كچان لە چ تەمەنێكدا ڕۆژوویان لەسەر پێویست دەبێت ؟

---

[٦٣] (**اللجنة الدائمة** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٢٢) .

[٦٤] (**عبدالعزيز بن عبدالله بن باز** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٢٢) .

[٦٥] (**عبدالرحمن بن ناصر السعدي** : فتاوى المراة المسلمة : ص ٦٤) .

وەڵام : هەر کاتێك کچان گەشتنە تەمەنی تەکلیف ڕۆژوویان لەسەر پێویست دەبێت ، یان بە تەواوی پانزەساڵ کە تەمەنی بالغ بوونە , یان بەدەرچوونی مووی عەورەتی , یان بەلەشگران بوونیان بە دابەزینی تۆواو , یان بەسوڕی مانگانە , یان بەسك پری , جا هەرکاتیك ئەمانەی لێ ڕوویدا , ئەوا پێویستە لە سەری ڕۆژوو بگرێت , ئەگەر تەمەنی دەساڵیش بێت , چونکە زۆرینەی کچان لە دە یان یانزە ساڵی تەمەنیان سوڕی مانگانەیان بۆ دێت , کەچی ئەهل و کەس و کاری کەمتەرخەمی لێ دەکەن و واگومان دەکەن کە منداڵە و ڕۆژووی پێویست ناکەنە سەریان کە ئەمەش هەلەیە لەلایەن کەس و کاریانەوە , کەوابوو ئەگەر کچ سوڕی مانگانەی بۆ هات ، ئەوا ڕۆشتوەتە ڕیزی ئافرەتانەوە , و قەڵەمی کردنی تاوان و ئەنجامدانی پەرستشەکانی لەسەر دادەنرێت [٦٦] .

(پاکبوونەوەی ئافرەت لە سوڕی مانگانە و زەیسانی

لە پێش دەرکەوتنی سپێدە ڕۆژوو لەسەر ئافەرەت فەرز دەکات)

پرسیار : ئەگەر ئەو ئافرەتەی کە لە سوڕی مانگانە یان لە زەیسانیدایە ، و لە پێش سپێدە پاك دەبێتەوە ، بەڵام پێش سپێدە خۆی نەشوات ، بەڵکو خۆشۆردنەکەی لە پاش سپێدە بێت ، ئایا ڕۆژووەکەی دروستە یان نە ؟

وەڵام : بەڵێ ڕۆژووی ئەو ئافرەتە دروستە کە سوڕی مانگانەی هەیە ، وپێش دەرکەوتنی سپێدە پاك دەبێتەوە ، بەڵام خۆشۆردنەکەی لە پاش دەرکەوتنی سپێدە ئەنجام دەدات , بەهەمان شێوەش ئافرەتی زەیسانیدار , چونکە لەم کاتەدا لەو کەسانەیە کە ڕۆژوویان لەسەر پێویستە , و هاوشێوەی ئەو کەسەیە کە خۆشۆردنی لەش گرانی لەسەرە ئەگەرچی فەجریشی لەسەر دەرکەوتبێت بە لەش گرانیەوە , ڕۆژووەکەی دروست و تەواوە لە بەر ئەم فەرموودەیەی خوای پەروەردگار کە فەرموویەتی : ﴿ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ﴾ (البقرة : ١٨٧) ، واتە : کەوابوو لە ئێستە بەدواوە نزیکیان

---

[٦٦] (عبدالله بن جبرين : فتاوى المراة المسلمة : ص ١٧٨) .

بكەون و ئەوە داوا بكەن كە خوا بۆی بڕیارداون ، و بخۆن و بخۆنەوە هەتا بەڕوونی بەرەبەیان و سپێدەتان بۆ دەردەكەوێت و لە ڕۆژهەڵاتەوە دیار دەدات ، و تاریكی شەو لادەبات [٦٧] .

﴿ دە ڕۆژی كۆتایی ڕەمەزان و شەوی قەدر ﴾

(چۆنێتی زیندوكردنەوەی شەوی قەدر)

پرسیار : چۆن شەوی قەدر زیندوو بكەینەوە ؟ ئایا بەنوێژكرن ، یان بەقورئان خوێندن و باسكردنی ژیانی پێغەمبەران ، و ئامۆژگاری و ڕێنمایی كردن و ئاهەنگ گێڕان لەو شەوەدا لە مزگەوت ؟

وەڵام : یەكەم : پێغەمبەری خوا ﷺ هەوڵ و كوششێكی یەكجار زۆری دەكرد لە پەرستش و عیبادەتدا ، لە دە ڕۆژی كۆتایی لە ڕەمەزاندا ، كە لە جگە لەوە نەیدەكرد ، بە نوێژكردن و قورئان خوێندن و پاڕانەوە .

ئیمامی بوخاری و موسلیم دەگێڕنەوە لە خاتوو عائیشەی دایكی ئیماندارانەوە كە پێغەمبەری خوا ﷺ : " كان إذا دخل العشر الأواخر ؛ أحيا الليل ، وأيقظ أهله ، وشد المئزر " .

واتە : پێغەمبەر خوا ﷺ ئەگەر دە ڕۆژی كۆتایی بهاتایە شەوانی زیندوو دەكردەوە و خێزانەكانی بەخەبەر دەهێنا و و پشتوێنی لێ توونددەكرد ، بەواتای ئەوەی كە لە جووتبوون دووردەكەوتەوە .

وە پێشەوا (أحمد) و موسلیم دەگێڕنەوە كە : " كان يجتهد في الشعر الأواخر ما لايجتهد في غيرها " ، واتە : پێغەمبەری خوا ﷺ ئەوەندە خوا پەرستی دەكرد و هەوڵی ئەدا لە دە ڕۆژی كۆتاییدا ، لە ڕۆژەكانی تردا ئەوەندەی نەدەكرد .

---

[٦٧] (**محمد بن صالح العثيمين** : فتاوى المراة المسلمة : ص ١٨١ - ١٨٢) .

دووەم : پێغەمبەری خوا ﷺ هانمان دەدا لەسەر هەستان لە شەوی قەدردا ، بە باوەڕ هێنان پێی و چاوەڕووانی کردنی پاداشتی ، هەروەکو لە (أبو هريرة) وە لە پێغەمبەرەوە ﷺ بۆمان دەگێڕێتەوە کە فەرموویەتی : " من قام ليلة القدر إيماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه " [٦٨] ، واتە : هەر کەسێك شەوی قەدر بە نوێژ زیدوو بکاتەوە و باوەڕی بە حوکمەکەی هەبێت و چاوەڕووانی پاداشتی بکات ، خوای پەروەردگار لە گوناهی پێشووی خۆش دەبێت . ئەم فەرموودەیەش بەڵگەیە لەسەر ڕەوایی زیندووکردنەوەی شەوانی قەدر بە نوێژکردن تیایاندا .

سێیەم : لە باشترینی ئەو زیکرانەی کە لە شەوی قەدردا بووترێت ئەو زیکرەیە کە پێغەمبەری خوا ﷺ خاتوو عائیشەی فێرکردووە ، و پێشەوا (الترمذي) دەیگێڕێتەوە و بە (صحيح) یشی دەزانێت .

لە عائیشەوە فەرموویەتی : " قلت يا رسول الله أرأيت إن علمتُ أى ليلة ليلة القدر ، ما أقول فيها ؟ قال : قولي : اللهم إنك عفوٌ تحب العفو فاعف عني " [٦٩] ، واتە : ووتم : ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەگەر سەیرم کرد و زانیم چ شەوێك شەوی قەدرە چی بڵێم تیایدا ؟ ئەویش فەرمووی : بڵێ : ئەی پەروەردگارا تۆ لێبووردەیت و لێبووردەت خۆش دەوێت دەسا لێم ببوورە .

چوارەم : وە سەبارەت بە دیاریکردن و تایبەتکردنی شەوێك لە ڕەمەزاندا کە ئەو شەوە شەوی قەدرە ، پێویست بە بەڵگە دەکات کە دیاری و تایبەت بکرێت لە ڕۆژەکانی تر لێیان جیا بکرێتەوە ، بەڵام لە ڕۆژە تاکەکانی دەیەمی کۆتاییدا بەدوایدا بگەڕێن ، و جگە لەمەش شەوی بیست وحەوت ئەو شەوەیە کە زیاد لەشەوانی تر ئەگەری ئەوەی لێدەکرێت کە شەوی قەدر بێت ، و لەم بارەیەوە فەرموودە هاتوون کە بەڵگەن لە سەر ئەوەی کە باسمان کرد .

پێنجەم : وە سەبارەت بە (بیدعە) دروست نیە ، نە لە ڕەمەزان و نەش لە جگە لە ڕەمەزان ، بە جێگیری هاتووە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ کە فەرموویەتی : " من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه

---

[٦٨] (رواه البخاري ومسلم) .

[٦٩] (صححه العلامة الألباني في الصحيحة ، برقم : ٣٣٣٧) .

فهو ردٌّ " [٧٠] ، واتە : هەر کەسێك تازەگەرییەك دابێنێ لەم ئایینەماندا ولە ئایین نەبێت ، ئەوا ڕەت دەکرێتەوە و وەرناگیردرێت .

وە لە ڕیوایەتێکی تردا هاتووە : " من عمل عملاً ليس عليه أمرنا فهو رد " [٧١] ، واتە : هەر کەسێك هەر کردارێك بکات و فەرمانی ئێمەی لەسەر نەبێت ، ئەوا ڕەت دەکرێتەوە و وەر ناگیردرێت .

ئەوەی کە دەکرێت لە هەندێك لە شەوانی ڕەمەزاندا لە ئاهەنگ گێڕان هیچ بنەوایەك نازانین بۆ ئەو کارە ، و ناشزانین سەرەتا و لە بنەڕەتدا لە کوێوە هاتووە ، وە باشترین ڕێگە و ڕێبازیش ڕێگە و ڕێبازی پێغەمبەری خوایە ﷺ ، وە خراپترین کردەوەش تازەگەری و بیدعەکانە ، خوای پەروەردگاریش پشتیوانە بۆ سەرکەوتن ، وصلى الله على نبينا محمد وآله وصحبه وسلم [٧٢] .

(داواکراو چیە لە موسڵمانان لە دە ڕۆژی کۆتایی ڕەمەزاندا ؟)

پرسیار : چی داواکراوە لە موسڵمان لە دە ڕۆژی کۆتایی مانگی ڕەمەزان ؟ وە چۆن ئەو ڕۆژانە بەڕی بکات ؟

وەڵام : داواکراو لە موسڵمان لە دە ڕۆژی کۆتاییدا هەوڵ وتێکۆشانی زیاترە لە عیبادەتدا ، وەکو چاولێکردن و لاساییەك بۆ پێغەمبەری خوا ﷺ ، هەروەکو بە (صحيح) ی لێیەوە هاتووە کە دە ڕۆژی کۆتایی تایبەت کردوە بە زیادکردنی هەوڵ و تێکۆشان لە شەونوێژ و مانەوە لە مزگەوت بە مەبەستی خوا پەرستی (الإعتكاف) بڕوانە (صحيح) ەکەی پێشەوا بوخاری لە فەرموودەی (عبدالله) ی کوڕی (عمر) . ڕەزای خوا لە خۆی و باوکی بێت . .

چونکە کۆتایی مانگەکەیە و ڕەجای وابووە کە شەوی قەدری تێکەوێت , بۆیە پێویستە موسڵمان ئەم دە ڕۆژە پیرۆزە بە هەل بزانێ و تایبەتی بکات بە زیادکردنی هەوڵ و تێکۆشان ... , چونکە ئەم دە

---

[٧٠] (رواه البخاري و مسلم واللفظ له) .

[٧١] (رواه البخاري ومسلم) .

[٧٢] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٤١٣) .

ڕۆژە شەوانی ڕزگارکردنە لە ئاگر بەڵکو ئەوەی بەرکەوێت , وخوای پەروەردگاریش پشتیوانە بۆ سەرخستن [٧٣] .

﴿ ڕۆژووی مانگی شەوال ـ واتە : ڕۆژووی شەشەڵە ـ ﴾

(چۆنێتی گرتنی ڕۆژووی شەشەڵە)

پرسیار : ئایا گرتنی ڕۆژووی شەشەڵە ڕاستەوخۆ پێویستە لە دوای ڕۆژی جەژنی ڕەمەزانەوە ، یان دروستە دوای جەژن بە چەند ڕۆژێك یەك لە دوای یەك لە مانگی شەوالدا ؟

وەڵام : پێویست ناكات لە دوای جەژنەوە ڕاستەوخۆ ڕۆژوو بگیردرێت ، بەڵكو دروستە ڕۆژوو دەست پێبكات لە دوای جەژن بە ڕۆژێك یان بە چەند ڕۆژێك ، وە دەشتوانێت یەك لە دوای یەك بیانگرێت ، یان بە جیاواز و لەدوای یەك نەبن لە مانگی شەوالدا بەپێی ئەوەی بۆی دەكرێت و ئاسان بێت ، ئەو كارەش فراوانە و پێویست بە تەنگ كردنەوەی ناكات ، گرتنی ئەم ڕۆژووەش فەرز نیە ، بەڵكو سوننەتە [٧٤] .

---

[٧٣] (**صالح الفوزان** : المفيد في مجالس شهر رمضان وأحكام الصيام وآدابه ، للعلامة الشيخ عبدالعزيز بن باز ، و يليه فتاوى الصيام ، لأصحاب الفضيلة : محمد بن صالح العثيمين ، صالح بن فوزان الفوزان ، ص : ٩٠) .

[٧٤] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٩١) .

﴿ چەند فەتوایەکی گشتی ﴾

(حوكمی خواردن و خواردنەوە بۆ ئەو ئافرەتانەی كە ڕۆژوویان لەسەر نیە)

پرسیار : ئایە ئەو ئافرەتەی كە خوێنی زەیسانی ، یان سوڕی مانگانەی هەیە خواردن و خواردنەوە بخۆن و بخۆنەوە لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا ؟

وەڵام : بەڵێ خواردن و خواردنەوە دەخۆن و دەخۆنەوە لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا , بەڵام باشتروایە بە نهێنی بێت ، ئەگەر منداڵان لەماڵ بن , چونكە دەبێتە كێشەیەك لە لایاندا و كێشەیان بۆ دروست دەكات [٧٥] .

(كێ دەتوانێت بە ڕۆژوو نەبێت)

پرسیار : حوكمی ڕۆژوو و نوێژ چیە بۆ ئافرەتێك كە لە سوڕی مانگانەدا بێت ؟

وەڵام : ئەنجامدانیان لەسەری حەرامە و قەبوولیش نابێت ئەگەرچی ئەنجامیشیان بدات , لەبەر ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەری خوا ﷺ كە ئەفەرموێ : " أليس إذا حاضت المرأة لم تصل ولم تصم " [٧٦] ، واتە : ئایە ئافرەت كە دەكەوێتە سوڕی مانگانەوە واز لە نوێژ و ڕۆژوو ناهێنێت ؟!

وە ئەگەر ئافرەت لە سوڕی مانگانە پاكبویەوە ئەوا ڕۆژووەكەی قەزادەكاتەوە ، بەڵام نوێژ قەزا ناكاتەوە , لەبەر ئەم فەرموودەی دایكە عائیشە كە دەفەرمووێت : " كنا نحيض على عهد رسول الله ، فكنا نؤمر بقضاء الصوم ، ولا نؤمر بقضاء الصلاة " [٧٧] ، واتە : ئێمەی ئافرەتان لەسەردەم پێغەمبەری خوا ﷺ دەكەوتینە سوڕی مانگانەوە ، و دواتر فەرمانمان پێ دەكرا بە قەزاكردنەوەی ڕۆژوو و فەرمانمان پێ نەدەكرا بە قەزاكردنەوەی نوێژ .

---

[٧٥] (**محمد بن صالح العثيمين** : فتاوى المراة المسلمة : ص ١٨١) .

[٧٦] (متفق عليه) .

[٧٧] (متفق عليه) .

جیاوازیشیان . والله أعلم . ئەوەیـە کـە نوێـژ زۆر دووبارە دەبێتـەوە بۆیـە قەزاکردنـەوەی پێویست نەکراوە ، ئەوەش لەبەر قورسی و ناڕەحەتی لەسەر موسڵمانان لە قەزاکردنەوەیدا بە پێچەوانەی ڕۆژوو [٧٨] .

(حوکمی ڕۆژووگرتن بۆ

ئەو ئافرەتـانەی کە لە سوڕی مانگانە یان لە زەیسانیدان)

پرسیار : حوکمی ڕۆژوو چیە لەسەر ئافرەتی زەیسانیدار یان ئافرەتێك کە لە سوڕی مانگانەدا بێت ؟

وەڵام : ڕۆژوو حەرامە لەسەر ئەو ئافرەتەی کە لە سوڕی مانگانەدا یان زەیسانیدایە , وە لە سەری پێویستە قەزای بکاتەوە لە ڕۆژانی تردا , لە هەردوو (صحیح) ی بـوخـاری و موسلیمدا هـاتووە لـە عائیشەوە ـ رضي الله عنها ـ کە ئەفەرموویێت : ((کنا نحیض علی عهد رسول الله ، فکنا نؤمر بقضاء الصوم ، ولا نؤمر بقضاء الصلاة " [٧٩] ، واتـە : ئێمـەی ئافرەتـان لەسـەردەم پێغەمبـەری خـوا ﷺ دەکەوتینە سوڕی مانگانەوە ، و دواتر فەرمانمان پێ دەکرا بە قەزاکردنەوەی ڕۆژوو و فەرمانمان پێ نەدەکرا بە قەزاکردنەوەی نوێژ .

ئەم وەڵامەش کاتێك بوو کە ئافرەتێك پرسیاری لێکرد کە بۆچی ئەو ئافرەتەی کە لە سوڕی مانگانەدایە ڕۆژوو قـەزا دەکاتـەوە و نوێـژ قـەزا ناکاتـەوە ؟ جا ئـەویش ـ رضي الله عنها ـ ئـەوەی ڕوون کردەوە کە ئەمە کارێکە لەو کارانەی کە تێیدا دەبێت متمانە بکرێتە سەر دەقە شەرعیەکان [٨٠] .

---

[٧٨] (**صالح الفوزان** : فتاوی المراة المسلمة : ص ١١٦) .

[٧٩] (متفق علیه) .

[٨٠] (**اللجنة الدائمة** : فتاوی المرأة المسلمة : ص ١٧٩) .

ناوەڕۆك

سەرباسی بابەتەکان | پەڕە

پێشەکی ٣

سوودەکانی ڕۆژوو ٤

دیاری کردنی مانگی ڕەمەزان ٤

نیەت لە ڕۆژووی ڕەمەزاندا ٥

هۆکارە یارمەتیدەرەکانی ئافرەتان لە پەرستشدا ٦

ئەو شتانەی بۆ ڕۆژووان دروستن و ڕۆژووش بەتاڵ ناکەنەوە ٧

بەربانگکردن ١٦

ئەو شتانەی بۆ ڕۆژووان نادروستن لە ڕەمەزاندا بەڵام ڕۆژوو بەتاڵ ناکەنەوە ١٧

ئەو شتانەی بۆ ڕۆژووان نادروستن لە ڕەمەزاندا و ڕۆژووش بەتاڵ دەکەنەوە ١٨

ئەو شتانەی کە نابنە عوزر و بەهانە بۆ نەگرتنی ڕۆژووی ڕەمەزاندا ١٩

قەزاکردنەوەی ڕۆژوو ٢٠

ڕۆژوو لە سەر کێ فەرزە ٢٥

دە ڕۆژی کۆتایی ڕەمەزان و شەوی قەدر ٢٧

ڕۆژووی مانگی شەوال ـ واتە : ڕۆژووی شەشەڵە ـ ٢٩

چەند فەتوایەکی گشتی ٣٠
ناوەڕۆك ٣٢
سەرچاوەکان ٣٣

﴿ سەرچاوەكان ﴾

١ ـ **المفيد في مجالس شهر رمضان وأحكام الصيام وآدابه** ، للعلامة الشيخ عبدالعزيز بن باز ، **و يليه فتاوى الصيام** ، لأصحاب الفضيلة : محمد بن صالح العثيمين ، صالح بن فوزان الفوزان ، مكتبة الإمام الوادعي ، ودار عمر بن خطاب ، الطبعة الأولى ، ١٤٢٨ هـ ـ ٢٠٠٧ م ، إعداد : القسم العلمي بالدار .

٢ ـ **موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية** ، لأصحاب الفضيلة : عبدالعزيز بن عبدالله بن باز ، ومحمد ناصرالدين الألباني ، ومحمد بن صالح العثيمين ، وصالح الفوزان ، عبدالله بن عبدالرحمن الجبرين ، واللجنة الدائمة للإفتاء ، جمع وترتيب : صلاح الدين محمود السعيد ، دار الغد الجديد ، الطبعة الأولى ، ١٤٢٧ هـ ـ ٢٠٠٦ م .

٣ ـ **فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء** ، جمع وترتيب : الشيخ أحمد بن عبدالرزاق الدَّويش ، دار المؤيد ، الطبعة الخامسة ، ١٤٢٤ هـ ـ ٢٠٠٣ م .

٤ ـ **مجموع فتاوى العلامة الألباني** ، جمع وترتيب : أبي سند محمد .

٥ ـ **فتاوى المرأة المسلمة** ، لأصحاب الفضيلة العلماء : محمد بن إبراهيم آل الشيخ ، و عبدالرحمن السعدي ، و عبدالله بن حميد ، و ابن باز ، و ابن عثيمين ، و ابن جبرين ، و ابن فوزان ، اعتنى بها ورتبها : أبو محمد أشرف بن عبدالمقصود ، مكتبة أضواء السلف ، الطبعة الثانية ، ١٤١٧ هـ ـ ١٩٩٦ م .

٦ ـ **فتاوى المرأة المسلمة** ، لأصحاب الفضيلة : شيخ الإسلام ابن تيمية ، و محمد بن إبراهيم آل الشيخ ، و عبدالرحمن بن ناصر السعدي ، و عبدالعزيز بن عبدالله بن باز ، و محمد ناصالدين الألباني ، و محمد بن صالح العثيمين ، و صالح بن عبدالله الفوزان ، و عبدالرزاق العفيفي ، دار ابن الجوزي ـ القاهرة ، الطبعة الأولى ، ١٤٢٦ هـ ـ ٢٠٠٥ م .

٧ ـ **الفتاوى المهمة للعلامة محمد ناصرالدين الألباني** ، جمع و تحقيق : صلاح الدين محمود السعيد ، دار الغد الجديد ، الطبعة الأولى ، ١٤٣٠ هـ ـ ٢٠٠٩ م .

٨ ـ **فتاوى المرأة** ، لأصحاب الفضيلة : سماحة الشيخ عبدالعزيز بن عبدالله بن باز ، و الشيخ محمد بن صالح العثيمين ، و الشيخ عبدالله بن جبرين ، و اللجنة الدائمة للإفتاء ، جمع و ترتيب : محمد المسند ، الطبعة الاولى ، ١٤١٤ هـ .